Н. Ш. Қамбарова

АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ ҚҰҚЫҒЫ

(оқу құралы альбом-кесте)

УДК 347.9 ББК 67.410я73 К 31

Баспаға Ө. А. Жолдасбеков атындағы экономика және құқық академиясының Ғылыми кеңесі ұсынған

Пікір жазғандар:

заң ғылымының кандидаты *Б. К. Чингаева* заң ғылымының кандидаты *А. А. Аралбаева*

Н. Ш. Қамбарова

К 31 Азаматтық іс жүргізу құқығы. Оқу құралы (альбом-кесте).— Алматы: Нұр-пресс, 2009.— 108 б.

ISBN 9965-813-74-4

Оқу құралының мәтіні қолдануға ыңғайлы болу үшін альбом-кесте үлгісінде ұсынылып отыр. Бұл оқу құралын заң факультетінің студенттері, магистранттары емтиханға дайындалу үшін қолданып, өте қысқа мерзімде «Азаматтық іс жүргізу құқығы» пәнін оқып-үйрену барысында алған білімдерін жүйелендіріп, нақтылай алады. Сонымен қатар, студенттерге назарын негізгі түсініктемелерге, олардың белгілері мен ерекшеліктеріне аударып, мүмкін болатын емтихан сұрақтарына өз жауабын тез қалыптастыруға мүмкіндік береді.

УДК 347.9 ББК 67.410я73

 $\mathbf{K} = \frac{1203021300}{00(05)-09}$

© Нұр-пресс, 2009.

ISBN 9965-813-74-4

[©] Н. Ш. Қамбарова, 2009.

І ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУ ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ САТЫЛАРЫ

1-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУДІҢ ТҮРЛЕРІ

Азаматтық сот ісін жүргізу- азаматтық істі қарап, шешу барысында пайда болатын соттың және басқа да қатысушы субъектілердің іс жүргізушілік әрекеттерінің жиынтығы

Буйрык Танан кою Ерекше танан Брекше

Бұйрық арқылы іс жүргізу – өндіріп алушының мүлікті, ақшалай сомаларды өндіріп алуын борышкер мен өндіріп алушының түсініктемелерін тыңдау үшін сотта іс қарамайақ, даусыз талаптар бойынша іс жүргізу(ҚР АІЖК-нің 139-149 баптары).

Талап қою бойынша іс жүргізу

- азаматтық, отбасылық, еңбек, тұрғын үй және басқа да құқықтық қатынастардан туындаған даулар бойынша бұзылған құқықты немесе заңды мүддені қорғау бойынша сотта іс жүргізу(ҚР АІЖК-нің 150-270 баптары).

Ерекше талап коюмен іс жүргізу

- әкімшілік сипаттағы құқықтық дауларға негізделген істерден туындайды, яғни тараптардың арасындағы қатынас «билік және бағыныстылық» түрінде орын алады (ҚР АІЖК-нің 277-288 баптары).

Ерекше іс жүргізу –

даудың және тараптардың болмауымен сипатталады. Бұл істер бойынша сот шешімімен заңды фактілер, тұлғаның құқықтық жағдайы анықталады (ҚР АІЖК-нің 289-331 баптары).

2-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУ САТЫЛАРЫ

Азаматтық сот ісін жүргізу сатылары – бір-біріне жақын іс жүргізушілік мақсаттардың біріктілігін сипаттайтын, біртұтас азаматтық сот ісін жүргізудің құрамдас бөліктері

Сотта азаматтық іс қозғау – талап қою арқылы, шағым немесе арыз беру арқылы қозғалады; талап арызды қабылдай отырып сот азаматтық іс қозғау туралы ұйғарым шығарады (ҚР АІЖК-нің 150-165 баптары);

істі сотта қарауға әзірлеу – сот барлық мүдделі тұлғалардың қатысуымен жүргізеді. *Мақсаты:* алғашқы сот отырысында істі қарап, шешуді қамтамасыз ету (ҚР АІЖК-нің 166-173 баптары);

соттың бірінші инстанциясында іс қарау - істі мәні бойынша қарау сот шешімін шығарумен аяқталады (ҚР АІЖК-нің 174-216 баптары). Кей жағдайларда істі қарау сот шешімін шығарусыз аяқталады;

апелляциялық шағымдар, наразылықтар бойынша іс қарау – соттың заңды күшіне актілеріне апелляциялық шағым беру немесе наразылық келтіру арқылы козғалады (ҚР АІЖК-нің 332-369 баптары). *Мақсаты*: заңды күшіне енбеген сот актілерінің заңдылығы мен негізділігін мүдделі тұлғалардың шағымы немесе прокурордың наразылығы бойынша тексеру;

қадағалау тәртібімен іс жүргізу – соттың заңды күшіне енген актілерін қадағалау тәртібімен кайта қарау (ҚР АІЖК-нің 384-403 баптары). Бұл саты прокуратура органдарының лауазым иелері наразылық келтірген мерзімнен басталады;

занды күшіне енген сот актілерін жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша қайта қарау жөнінде іс жүргізу (ҚР АІЖК-нің 404-409 баптары). Бұл саты іс қарау кезінде сотқа арыз берушіге белгілі болмаған және белгілі бола алмаған, іс үшін елеулі мәні бар мән-жайлар белгілі болған жағдайда қозғалады;

атқарушылық іс жүргізу – шешімді орындауға тиісті тұлға міндеттерін ерікті орындамаған жағдайда мәжбүрлеп орындатуды қамтамасыз етеді.

II ТАҚЫРЫП. AЗAMATTЫҚ IC ЖҮРГІЗУ ҚҰҚЫҒЫНЫҢ ПРИНЦИПТЕРІ

3-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ ҚҰҚЫҒЫНЫҢ ПРИНЦИПТЕРІ

Азаматтық іс жүргізу құқығының принциптері - азаматтық істер бойынша әділеттілікті атқаруды реттейтін және іс жүргізушілік нормалардың мазмұнын анықтайтын негізгі құқықтық идеялар

Азаматтық іс жүргізу құқығының принциптерін топтау

Бекітілген нормативтік қайнар көзі бойынша

Конституциялық принциптер

A)

Сот төрелігін тек соттың жүзеге асыруы (ҚР Конституциясының 75 — бабы, ҚР «Сот жүйесі мен судьялардың мәртебесі туралы Конституциялық Заңының 1-бабы» ҚР АІЖК-нің 7-бабы);

судялардың тәуелсіздігі (ҚР Конституциясының 77 – бабы, ҚР «Сот жүйесі мен судьялардың мәртебесі туралы Конституциялық Заңының 25-бабы» ҚР АІЖК-нің 12-бабы);

сот актілерінің міндеттілігі (ҚР Конституциясының 76 – бабы, ҚР АІЖК-нің 21-бабы);

соттардың ауыстырылмайтындығы (ҚР Конституциясының 79 – бабы, ҚР «Сот жүйесі мен судьялардың мәртебесі туралы Конституциялық Заңының 24-бабы»);

әркімнің құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін сотта қорғау (ҚР Конституциясының 13 – бабы, ҚР АІЖК-нің 8-бабы).

Әркімнің жеке өміріне қол сұғылмаушылық (ҚР Конституциясының 18–бабы, ҚР АІЖК-нің 10-бабы);

меншікке қол сұғылмаушылық (ҚР Конституциясының 26-бабы, ҚР АІЖК-нің 11-бабы);

заң мен сот алдындағы теңдік (ҚР Конституциясының 14-бабы, ҚР АІЖК-нің 13-бабы);

сот ісін жүргізу тілі (ҚР Конституциясының 7-бабы, ҚР АІЖК-нің 14-бабы);

жеке адамның ар-намысымен, қадірқасиетін құрметтеу (ҚР Конституциясының 17 – бабы, ҚР АІЖКнің 9-бабы);

куәлік жауап беру міндетінен босату, (ҚР Конституциясының 77 – бабы, ҚР АІЖК-нің 17-бабы).

Б)

Салалық заңдармен бекітілген принциптер

Заңдылық (ҚР АІЖК-нің 6- бабы);

диспозитивтік (ҚР АІЖК-нің 49 бабы);

тараптардың жарыспалылығы және іс жүргізушілік теңдігі (ҚР АІЖК-нің 15-бабы);

дәлелдемелерді ішкі сенім **бойынша бағалау** (ҚР АІЖК-нің 16-бабы);

сотта істі қараудың жариялылығы (ҚР АІЖК-нің (19-бабы);

сотта іс қараудың ауызшалылығы және тікелейлігі ҚР АІЖК-нің (177-бабы);

білікті заң көмегін алуға құқықты қамтамасыз ету (ҚР АІЖК-нің 18-бабы);

сотта қарау барысында қауіпсіздікті қамтамасыз ету ҚР АІЖК-нің 20-бабы).

4-СҰРАҚ. ЖАЛПЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ ЗАҢДЫЛЫҚ ПРИНЦИПІНІҢ АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУДЕ ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛУЫ

Жалпы құқықтық заңдылық принципінің азаматтық іс жүргізуде жүзеге асырылуы - сот істерді азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен шешу кезінде ҚР Конституциясының, ҚР АІЖК-нің, басқа да нормативтік құқықтық актілердің талаптарын дәлме-дәл сақтауға міндетті. Азаматтық істерді қарау барысында сот материалдық құқық нормаларын дұрыс қолданып, іс жүргізу құқығы нормаларын дұрыс жүзеге асыруы тиіс (ҚР АІЖК-нің 6, 365, 366 баптары).

Материалдық құқық нормаларының бұзылуы немесе дұрыс қолданылмауы (ҚР АІЖК-нің 365-бабы).

Қолданылуға тиісті заң қолданылмаса;

қолданылмауға тиісті заң қолданылса;

заң дұрыс түсіндірілмесе;

заң ұқсастығы немесе құқық ұқсастығы дұрыс қолданылмаса.

Іс жүргізу құқығы нормаларының бұзылуы және дұрыс қолданылмауы (ҚР АІЖК-нің 366-бабы).

Егер істі қарауға құқығы жоқ сот қараса;

сот ісі сот отырысының уақыты мен орны хабарланбаған іске қатысушы тұлғалардың біреуі болмаған жағдайда қараса;

істі қарау кезінде сот іс жүргізу тілі туралы ережені бұзса;

сот іске қатысуға тартылмаған тұлғаның құқықтары мен міндеттері туралы мәселелерді шешсе;

шешімге сот қол қоймаса, немесе шешімде көрсетілгеннен басқа сот қол қойса;

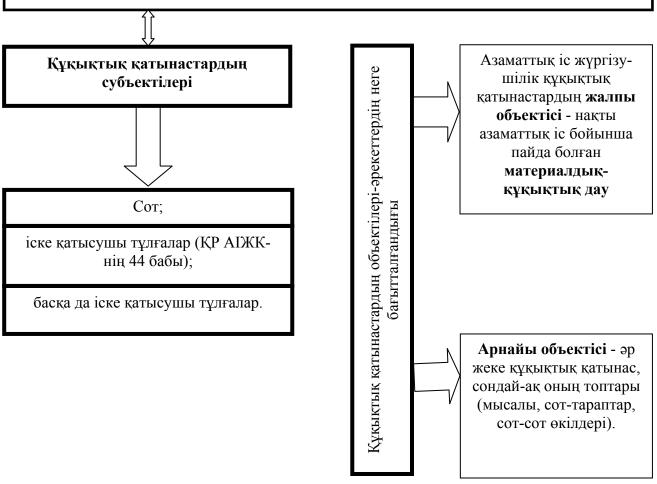
істе сот отырысының хаттамасы болмаса;

істе әрбір жеке іс жүргізу әрекеті туралы хаттама болмаса.

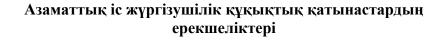
III ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУШІЛІК ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАТЫНАСТАР

5-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУШІЛІК ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАТЫНАСТАР

Азаматтық іс жүргізушілік құқықтық қатынастар – азаматтық іс жүргізу құқығы нормаларымен реттелген, сот пен басқа да қатысушылардың арасындағы іс жүргізушілік әрекеттерді атқару барысында пайда болған қатынастар. Азаматтық іс жүргізушілік құқықтық қатынас құқықтық ғылым жүйесіне XIX ғасырдағы немістің процессуалист ғалымы Оскар Бюлловпен енгізілген.

6-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУШІЛІК ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫҢ ЕРЕКІПЕЛІКТЕРІ

Тек құқықтық негізде орын алады - бұл материалдыққұқықтық қатынастардан негізгі айырмашылығы. Мысалы, отбасы құқыққатынасы құқықтық реттеуден тәуелсіз пайда болады, құқық бұл салаға отбасы құқыққатынасының мәнді және маңызды мәселелері туындаған жағдайда араласады. Ал азаматтық іс бойынша іс жүргізушілік құқықтық қатынастар құқықтық нысаннан тыс орын алуы мүмкін емес;

билікті сипатта орын алады – сот билік органы ретінде қатысады, сондықтан оның өкімдік әрекеттері азаматтық іс жүргізудің барлық қатысушылары үшін сөзсіз міндетті;

құқыққолдану сипатында орын алады – өйткені, негізгі қызметі материалдық және процессуалдық құқық нормаларын қолдану;

сот міндетті субъектісі. Соттың қызметінсіз азаматтық іс жүргізушілік құқықтық қатынас туындауы мүмкін емес;

көпсубъектілігі – соттан басқа да азаматтық іс жүргізудің субъектілері қатысады (мысалы, талап қоюшы, жауапкер, сот өкілдері, дау нысанасына дербес талаптарын мәлімдейтін үшінші тұлғалар, т.с.с.);

динамикалылығы – іс жүргізу заңында көзделген тәртіпке сай, бір іс жүргізушілік әрекеттің келесі әрекетпен бірізді ауысуы).

7-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУШІЛІК ҚҰҚЫҚ ҚАТЫНАСТАРЫНЫҢ ПАЙДА БОЛУ АЛҒЫШАРТТАРЫ

Азаматтық іс жүргізушілік құқық нормаларының болуы – іс жүргізудің барлық қатысушыларының әрекеттерін анықтайтын ережелер. Бұл ережелер іс жүргізудің барлық қатысушыларына міндетті.

«Заңи құрамның болуы» - заңды фактілердің тобы, яғни іс жүргізу заңымен бекітілген соттың және басқа іске қатысушылардың әрекеттері. (Оқиға өз бетінше азаматтық құқықтық қытынас тудыратын заңды факт болып табылмайды. Заңды факт болып осы оқиғаға байланысты соттың және басқа қатысушылардың атқарған әрекеттері болып табылады).

Әрекеті заңды факт тудыратын негізгі субъект — **сот.** Соттың әрекетінсіз бірде-бір істе жүргізушілік қатынас туындауы мүмкін емес.

Іске қатысушы тұлғалардың әрекеттері заңды факт тудыратын тағы бір элемент.

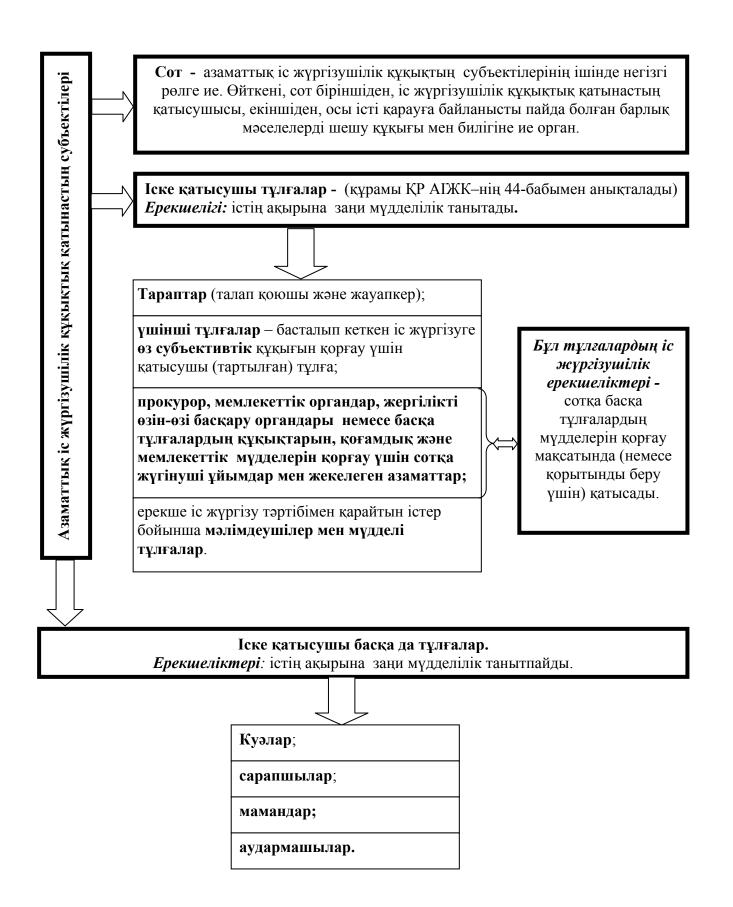
Құқықтық қатынасқа қатысушылардың құқықтық субъектілігі – іс жүргізушілік құқықтық қатынастың субъектілерінің белгілі құқықтық мәртебесінің болуы қажеттігін білдіреді.

Азаматтық іс жүргізу құқықтары мен міндеттеріне ие болу қабілеттілігі материалдық құқық субъктілері болып табылатын барлық азаматтар мен ұйымдар үшін бірдей дәрежеде болады (ҚР АІЖК-нің 45 бабы);

Азаматтық іс жүргізу әрекет қабілеттілігі – сотта құқықтарын өз іс -әрекеттерімен жүзеге асыру және міндеттерін орындау, іс жүргізуді сот өкілдеріне тапсыру қабілеттілігі (азаматтық іс жүргізу әрекет қабілеттілігі) он сегіз жасқа толған азаматтарда және ұйымдарда толық көлемде болады (ҚР АІЖК-нің 46 бабы);

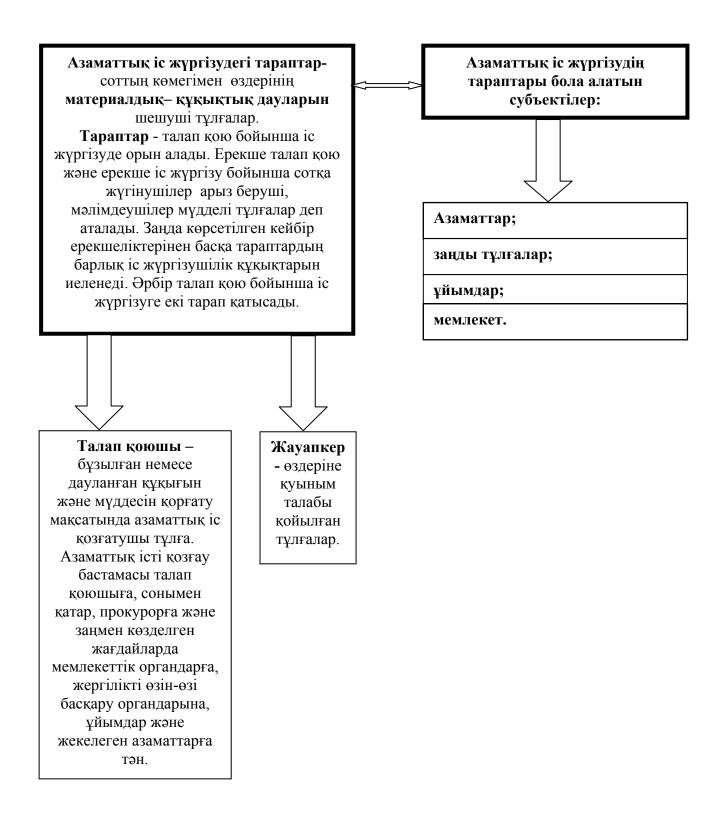
Занда көзделген жағдайларда азаматтық, отбасылық, еңбек, әкімшілік, өзге де құқық қатынастарынан және тапқан табысына немесе кәсіпкерлік қызметтен түскен кірістеріне билік етуге байланысты мәмілелерден туындайтын істер бойынша он төрт жастан он сегіз жасқа дейінгі кәмелетке толмағандардың өз құқықтарын, заңмен қорғалатын мүдделерін сотта өзі қорғауға құқығы бар (ҚР АІЖК-нің 46-бабының 4-тармағы).

8-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУШІЛІК ҚҰҚЫҚ ҚАТЫНАСТАРЫНЫҢ СУБЪЕКТІЛЕРІ

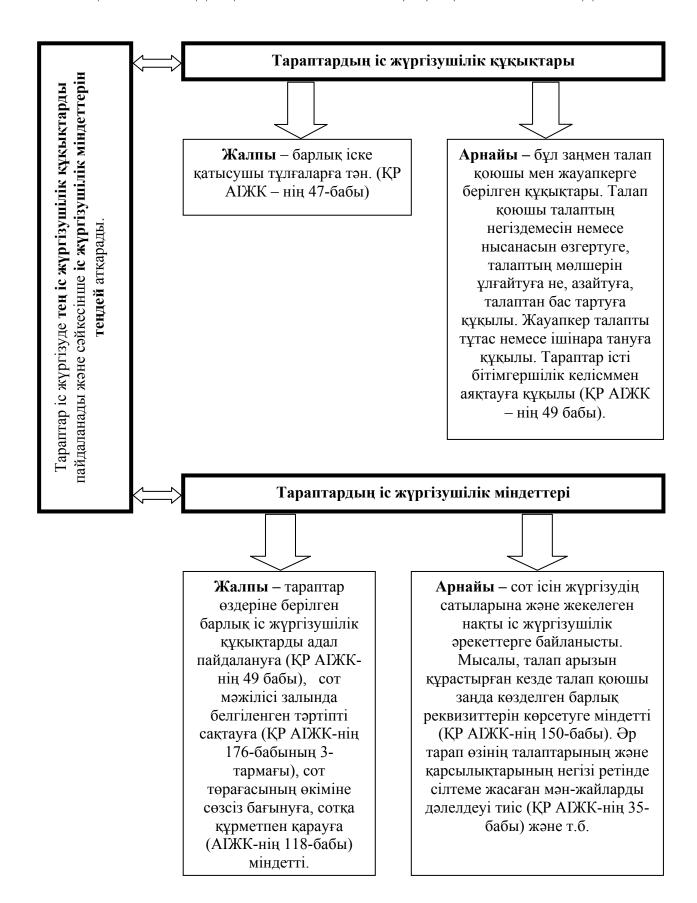

IV ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУДІҢ ТАРАПТАРЫ

9-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУДІҢ ТАРАПТАРЫ

10-СҰРАҚ. ТАРАПТАРДЫҢ ІС ЖҮРГІЗУШІЛІК ҚҰҚЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

11-СҰРАҚ. ІС ЖҮРГІЗУГЕ ТЕҢ ҚАТЫСУ

Іс жүргізуге тең қатысу – азаматтық іс жүргізуге талап қоюшы немесе жауапкер, сол сияқты екі тарап жағынан да бірнеше тұлғаның бір уақытта қатысуы. (ҚР АІЖК-нің 50-бабы).

Ерекшеліктері: қарама-қайшы шешімдерді болдырмайды; сот ісін жүргізуді жылдамдатады; іс жүргізу уақытын үнемдейді; сот шығындарын қысқартады; істі жан-жақты қарауға қосымша кепілдік тудырады.

Тең қатысудың іс жүргізушілік құқықтық мәні

Белсенді тең қатысу – талап қоюшы жағынан бір уақытта бірнеше тұлғаның қатысуы;

бәсең тең қатысу – жауапкер жағынан бір уақытта бірнеше тұлғаның қатысуы;

аралас тең қатысу

- бір уақытта талап қоюшы жағынан да, жауапкер жағынан да бірнеше тұлғаның қатысуы.

Тең қатысудың материалдық құқықтық мәні

Міндетті – барлық тең қатысушылардың іс жүргізуге қатысуын міндеттейді. *Негізі*: жалпы талап немесе жалпы міндет;

факультативті — барлық тең қатысушылардың іс жүргізуге қатысуын міндеттемейді. *Негізі*: Бірыңғай ұқсас талаптар немесе ұқсас міндеттер.

12-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУДЕ ТИІСТІ ЕМЕС ЖАУАПКЕРДІ АУЫСТЫРУ

Тиісті емес жауапкер - алғашқы талап бойынша даулыматериалдық құқықтық қатынастың қатысушысы деп қате пайымдалған. Іске тиісті емес жауапкердің қатысуы дауды заңды және негізді шешуге кедергісін тигізеді. Яғни тиісті емес жауапкерді тиісті жауапкермен ауыстыру қажеттігі туындайды(ҚР АІЖК-нің 51 бабы).

. Шарттары: Алғашқы істі қозғаған талап қоюшының келісімі.

Кұқықтық салдары: тиісті жауапкер іске тартылады; істі дайындау және қарау басынан бастап жүргізіледі.

13-СҰРАҚ. ІС ЖҮРГІЗУШІЛІК ҚҰҚЫҚТЫҚ МИРАСҚОРЛЫҚ

Іс жүргізушілік құқықтық мирасқорлық – даулы немесе шешіммен белгіленген құқықтық қатынастардың тараптарының біреуі шығып қалған жағдайда сот ол тарапты оның құқық мирасқорымен ауыстырады (ҚР АІЖК-нің 54 бабы). Құқықтық мирасқорлық сот ісін жүргізудің кез келген сатысында орын алуы мүмкін. Құқық мирасқоры үшін ол іс жүргізуге тартылғанға дейінгі барлық іс жүргізушілік әрекеттер құқық өткерушіге қандай мөлшерде міндетті болса, құқық мирасқорына да сондай мөлшерде міндетті. Іс жүргізушілік құқықтық мирасқорлық сот ұйғарымымен ресімделеді. Іс жүргізушілік құқықтық мирасқорлық тек мүліктік даулар бойынша орын алады. Егер материалдық құқыққатынас тараптың жеке басына байланысты болса, іс жүргізушілік мирасқорлық орын алмайды (Мысалы, алимент өндіру, некені бұзу, жұмысқа қайта алу туралы талаптар және т.б.).

Эмбебап – құқық мирасқорына барлық құқықтар мен міндеттердің өтуі. Негіздері: Азаматтың қайтыс болуы, заңды тұлғаның қайта ұйымдастырылуы, таратылуы. Құқық мирасқоры іс жүргізуге тартылғанша, сот іс жүргізуді тоқтата тұруға міндетті. Сингулярлы – құқық мирасқорына ішінара құқықтар мен міндеттердің өтуі. *Негіздері:* Талапқа жол беру, борышты ауыстыру және материалдық құқықтық қатынастардағы тұлғалардың басқа да өзгеру жағдайы. Сот іс жүргізуді тоқтата тұруға міндетті емес.

14-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУДЕГІ ҮШІНШІ ТҰЛҒАЛАР

Азаматтық іс жүргізудегі үшінші тұлғалар – тараптардың құқығы мен мүдделеріне сәйкес келмейтін өзінің субъективтік құқығы мен мүдделерін қорғау үшін басталып кеткен іс жүргізуге қатысады (тартылады).

Даудың нысанасына дербес талаптарын мәлімдейтін үшінші тұлғалар

Іс жүргізуге талап қою арқылы қатысып, талап қоюшының барлық іс жүргізушілік құқықтарын иеленеді және міндеттерін орындайды;

талабының пәні талап қоюшының талабының пәні талап қоюшының талабының пәнімен түгел немесе ішінара сәйкес келуі тиіс. Сондықтан, талап қоюшының талабын қанағаттандыру үшінші тұлғаның талабын түгел немесе ішінара жойып кетеді, немесе керісінше;

іс жүргізуге қатысу бастамасы әр уақытта үшінші тұлғалардың өзіне тән. Кей жағдайларда сот үшінші тұлғаларды іс жүргізуге тарту туралы шешім қабылдауы мүмкін.

Даудың нысанасына дербес талаптарын мәлімдемейтін үшінші тұлғалар

Басталып кеткен іс жүргізуде тараптардың біреуі жағынан іс бойынша шығарылатын шешім құқықтары мен міндеттеріне әсер етсе;

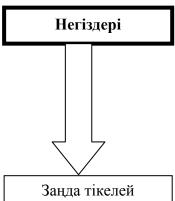
жауапкер жағынан регрестік талапты болдырмауы үшін қатысады (талап қоюшы жағынан да қатысуы мүмкін);

іс жүргізуге өз бастамасымен, тараптардың өтінімімен, прокурордың немесе соттың бастамасымен;

тараптардың арнайы іс жүргізушілік құқықтарынан (ҚР АІЖК-нің 49-бабы) басқа барлық іс жүргізушілік құқықтарға ие.

V ТАҚЫРЫП. ПРОКУРОРДЫҢ АЗАМАТТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУГЕ ҚАТЫСУЫ

15-СҰРАҚ. ПРОКУРОРДЫҢ АЗАМАТТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУГЕ ҚАТЫСУЫ

Занда тікелей көзделгенде;

сот бастамасымен;

өз бастамасымен.

Тұлғалардың құқықтарын, бостандықтарын және заңды мүдделерін, қоғамдық және мемлекеттік мүдделерді қорғау мақсатында сотқа талап қою арқылы;

өзіне жүктелген міндеттерді жүзеге асыру мақсатында іс бойынша қорытынды беру арқылы.

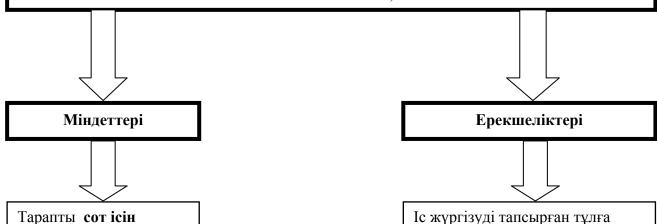

Іс жүргізуге қатысушылардың құқықтары мен міндеттерін иеленеді (бітімгершілік келісім бекіту, істі аралық соттың қарауына беруді сұраудан басқа).

VI ТАҚЫРЫП. СОТТА ӨКІЛДІК ЕТУ

16-СҰРАҚ. СОТТА ӨКІЛДІК ЕТУ

Сотта өкілдік ету — бір тұлғаның басқа тұлғаның атынан және оның мүддесін көздей отырып, іс жүргізушілік әрекеттер атқаруы. Жеке тұлғалар өз істерін сотта өздері немесе өкілдері арқылы жүргізуге құқылы. Іс жүргізуге тұлғаның өзі қатысуы сот өкілінің көмегін пайдалануға кедергі етпейді. Ұйымдардың ісін сотта заңмен, өзге нормативтік-құқықтық актілермен немесе құрылтай құжаттарымен берілген өкілеттіліктердің шегінде іс-әрекет атқаратын олардың органдары және тиісті өкілеттіктер берілген өкілдері жүргізеді. (ҚР АІЖК-нің 58 бабы).

Тарапты сот ісін жүргізуге қатысудан босату;

сауатты және білікті заң көмегін қамтамасыз ету;

іс жүргізуге өзі қатысу мүмкіндігінен айырылған тұлғаларға білікті заң көмегін қамтамасыз ету (мысалы, жартылай немесе түгелдей әрекет қабілеттілігінен айырылған тұлғаларға).

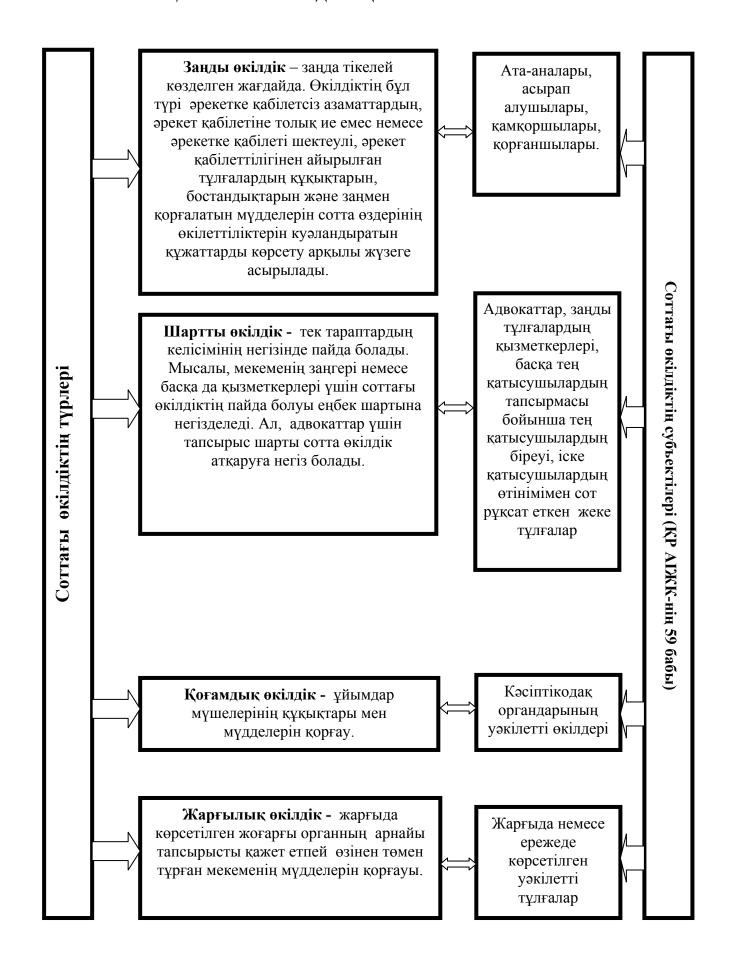
Іс жүргізуді тапсырған тұлға сенім білдіруші немесе өкілеттілік өткеруші деп аталады;

басқа тұлғаның мүддесін қорғау тапсырылған тұлға **сот өкілі** немесе **сенімге кіруші** деп аталады;

Азаматтық сот ісін жүргізудің **субъектісі** болып **сенім білдіруші** қалады;

іс жүргізу аяқталғанда сот өкілі алдын ала келісілген төлемақыдан басқа (шартты өкілеттілікте) ештеңе алмайды. Кей жағдайларда өкілділікке кеткен басқа шығындар төленуі мүмкін.

17-СҰРАҚ. СОТТАҒЫ ӨКІЛДІКТІҢ ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ СУБЪЕКТІЛЕРІ

18-СҰРАҚ. СОТТА ӨКІЛ БОЛА АЛМАЙТЫН ТҰЛҒАЛАР

Соттар, тергеушілер, прокурорлар және өкілді органдардың депутаттары (тиісті ұйымдардың уәкілеттілігі берілмесе, немесе заңды өкіл ретінде қатыспаса);

адвокатура туралы заңмен белгіленген ережелерді бұза отырып, заң көмегін көрсету туралы тапсырма алған адвокаттар;

егер мүдделері өзі өкіл болып отырған тұлғаның мүдделеріне қайшы келетін тұлғаға осы іс бойынша заң көмегін көрсетсе, немесе бұрын көрсеткен болса;

сот, прокурор, сарапшы, маман, аудармашы, куә немесе айғақшы ретінде бұрын осы іс бойынша қатысса;

істі қараушы лауазымды тұлғамен туыстық қатынаста болса.

19-СҰРАҚ. ӨКІЛДІҢ ӨКІЛЕТТІКТЕРІНІҢ КӨЛЕМІ

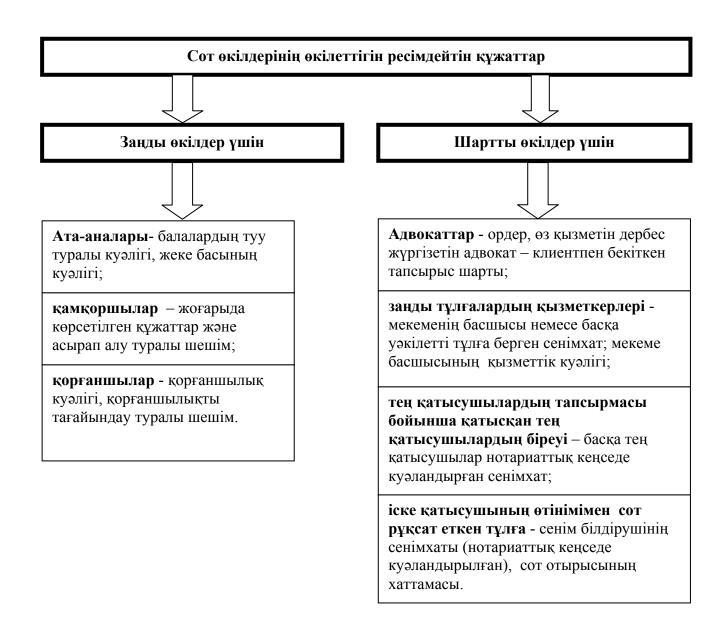
Өкілдің өкілеттіктерінің көлемі — сенім білдірушінің сот өкіліне сеніп тапсырған өкілеттігінен тұрады.

Жалпы өкілеттік - іске қатысушы тұлғаларға ҚР АІЖК-нің 47-бабымен берілген іс жүргізушілік әрекеттерін сенім хатта көрсетілмесе де жүзеге асырады.

Арнайы өкілеттік - сенім хатта арнайы көрсетілуі тиіс (талаптың негіздемесін немесе нысанасын өзгерту, талаптың мөлшерін ұлғайту немесе азайту, талаптан бас тарту, талапты тану, бітімгершілік келісім бекіту, өкілеттікті басқа тұлғаға өткізу, сот шешімін шағымдау).

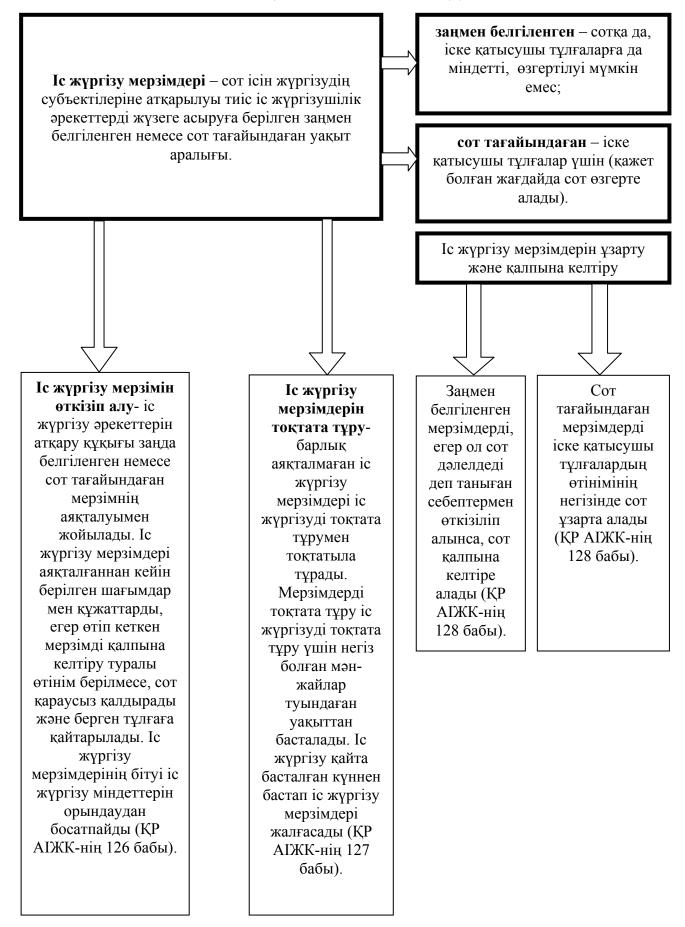
Заңды өкілдер – азаматтық сот ісін жүргізуге қатысқанда материалдық құқықпен белгіленген шектеулерді сақтауға міндетті. Мысалы, қорғаншының қорғанындағы тұлғаның мүлкіне билік етуге байланысты шектеу.

20-СҰРАҚ. ӨКІЛДІҢ ӨКІЛЕТТІГІН РЕСІМДЕУ

VII ТАҚЫРЫП. IC ЖҮРГІЗУ МЕРЗІМДЕРІ

21-СҰРАҚ. ІС ЖҮРГІЗУ МЕРЗІМДЕРІ

22-СҰРАҚ. ІС ЖҮРГІЗУ ӘРЕКЕТТЕРІНЕ ТАҒАЙЫНДАЛАТЫН МЕРЗІМДЕР (СОТ ҮШІН)

Істі сотта қарауға әзірлеу мерзімдері – азаматтық істерді сотта қарауға әзірлеу, егер заң актілерінде өзгеше белгіленбесе, арыз қабылданған күннен бастап, жеті күндік мерзімнен кешіктірілмей жүргізілуі тиіс. Соттың дәлелді ұйғарымы Сотта қарауға әзірлеу мерзімі бойынша істі сотта қарауға ұзартылуы мүмкін емес істер әзірлеу мерзімі бір айға дейін ұзартылуы мүмкін істер Айрықша күрделі істер бойынша Алимент өндіріп алу туралы; ерекше жағдайларда; мертігуден немесе денсаулықтың асыраушысынан айырылуына өзге де зақымдануынан келтірілген байланысты; зиянды өтеу туралы. еңбек қатынастарынан туындайтын талаптарға байланысты Соттың бірінші инстанциясында іс қарау мерзімдері Жалпы мерзім – азаматтық Қысқартылған мерзім – бір істер істі сотта қарауға әзірлеу айға дейінгі мерзімде қаралып аяқталған күннен бастап, екі шешілетін істер айға дейінгі мерзімде қаралып шешіледі (ҚР АІЖК-нің 174 бабы). Жұмысқа қайта қабылдау туралы; алимент өндіру туралы; мемлекеттік органдардың, жергілікті өзін-өзі басқару органдарының лауазымды тұлғаларының, мемлекеттік қызметшілерінің шешімдерін, әрекеттерін (әрекетсіздігін) даулау туралы.

23-СҰРАҚ. ІС ЖҮРГІЗУ ӘРЕКЕТТЕРІНЕ ТАҒАЙЫНДАЛАТЫН МЕРЗІМДЕР (ІСКЕ ҚАТЫСУШЫ ТҰЛҒАЛАР ҮШІН)

Заңмен белгіленген

Қосымша шешім шығару туралы (ҚР АІЖК-нің 231 бабы);

сот отырысының хаттамасына ескертпе беру туралы (ҚР АІЖК-нің 258 бабы);

сот актілеріне апелляциялық шағым беру, наразылық келтіру туралы (ҚР АІЖК-нің 334 бабы);

заңды күшіне енген сот актілеріне қадағалау тәртібімен шағым жасау, наразылық келтіру (ҚР АІЖК-нің 388 бабы);

заңды күшіне енген сот актілерін жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша қайта қарау туралы (ҚР АІЖК-нің 406- 407 баптары).

Сот тағайындаған (құқығы бар)

Сот шығындарын төлеуді кейінге қалдыру немесе бөліп төлеу туралы;

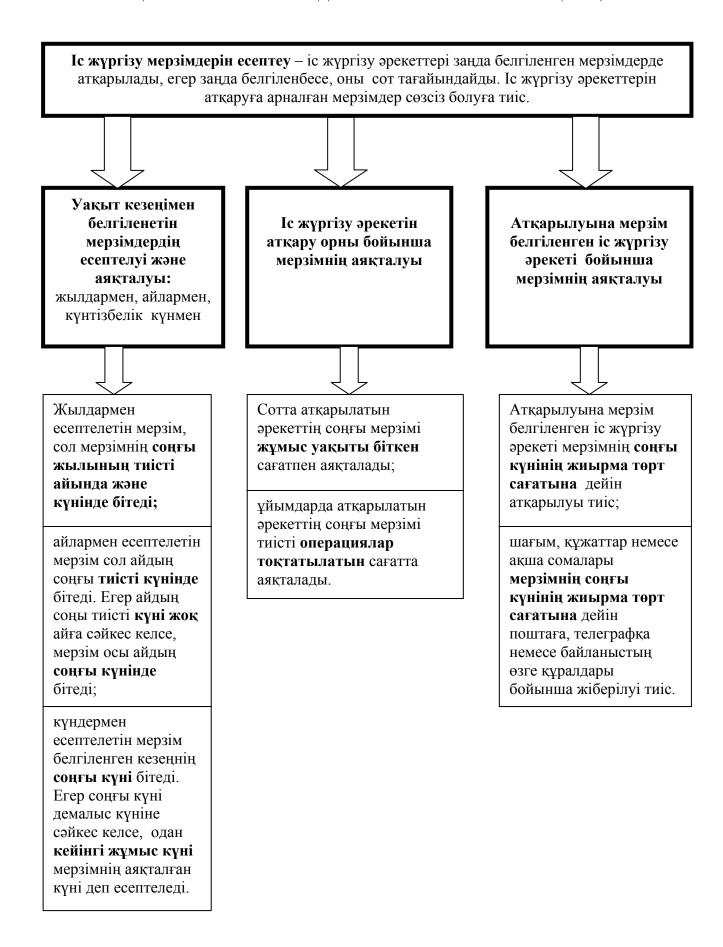
талап арыздың кемшіліктерін жою туралы;

істі сотта қарауға әзірлеу барысында тараптарға немесе басқа іске қатысушы тұлғаларға атқаруы тиіс іс жүргізушілік әрекеттерін атқару туралы;

істі қарауды кейінге қалдыру туралы;

шешімді дереу орындау мерзімі.

24-СҰРАҚ. ІС ЖҮРГІЗУ МЕРЗІМДЕРІН ЕСЕПТЕУ ЖӘНЕ ОНЫҢ АЯҚТАЛУЫ

VIII ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ ІСТЕРДІҢ ВЕДОМСТВОЛЫҚ БАҒЫНЫСТЫЛЫҒЫ

25-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ ІСТЕРДІҢ ВЕДОМСТВОЛЫҚ БАҒЫНЫСТЫЛЫҒЫ

Азаматтық істердің ведомстволық бағыныстылығы – құқық туралы дауды немесе басқа да заңи істерді қарауды белгілі органның құзыретіне жатқызу. Әрбір орган тек өзінің ведомстволық бағыныстылығына қарасты мәселелерді шешуге құқылы.

Ведомстволық бағыныстылықтың түрлері

Айрықша ведомстволық бағыныстылық - істі қарап, шешу бір органға бағынысты (мысалы, атааналық құқығынан айыру туралы істер тек сотта қаралады).

Көптік ведомстволық бағыныстылық – істі қарап, шешу бірнеше органның құзыретіне жатады (мысалы, мүліктік лаулар мемлекеттік кана емес. аралық

даулар мемлекеттік қана емес, аралық соттарда да шешілуі мүмкін).

Шарттық ведомстволық бағыныстылық

– тараптардың **өзара келісімі** бойынша анықталады;

императивті ведомстволық бағыныстылық – істің бірнеше юрисдикциялық органдарда нақты анықталған кезек бойынша қаралуы (мысалы, еңбек даулары). Әрбір кейінгі істі қарап шешуге қатысушы орган өзіне дейінгі органның қабылдаған шешімінің дұрыстығын қадағалауға құқықты;

шартты ведомстволық бағыныстылық – заңда көрсетілген шарт туындаған жағдайда ғана орын алады;

баламалы ведомстволық бағыныстылық

- бұзылған құқығын қорғау үшін жүгінуші тұлға өзінің қалауы бойынша анықтайды. Бұл тұлғаның жүгіне алатын органдары заңда көрсетілген. Егер баламалы ведомстволыққа сәйкес тұлға өзінің құқығын қорғау үшін соттық емес органдарға жүгінсе, кейіннен осы мәселені шешу мақсатында сотқа жүгіне алады;

аралас ведомстволық бағыныстылық – ведомстволық бағыныстылықтың басқа түрлеріне тән белгілерінің қосындысынан тұрады (өте жиі императивті және баламалы ведомстволық бағыныстылықтың қосындысы).

26-СҰРАҚ. ІСТЕРДІҢ ВЕДОМСТВОЛЫҚ БАҒЫНЫСТЫЛЫҒЫН АЙЫРУ ӨЛШЕМДЕРІ

IX ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ ІСТЕРДІҢ СОТТЫЛЫҒЫ

27-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ ІСТЕРДІҢ СОТТЫЛЫҒЫ

Соттылық – азаматтық істерді қарауды соттар жүйесіндегі белгілі бір соттың өкілеттілігіне жатқызу. Әр деңгейдегі соттың қарауына азаматтық істерді жатқызу өлшемі даулы құқыққатынастың сипатына, пәніне және даудың субъективтік құрамына қарай анықталады.

Топтық соттылық – азаматтық істі соттың қай деңгейі қарауы тиіс екенін анықтайлы.

Аумақтық соттылық – жауапкердің тұрғылықты жері немесе орналасқан жері бойынша анықталады (ҚР АІЖК-нің 31 бабы.)

Аудандық (қалалық) және оған теңестірілген соттың соттылығына жататын азаматтық істер (ҚР АІЖК-нің 27 бабы);

облыстық және оған теңестірілген соттардың соттылығына жататын азаматтық істер (ҚР АІЖК-нің 28 бабы);

ҚР Жоғарғы Сотының соттылығына жататын азаматтық істер (ҚР АІЖК-нің 29 бабы);

мамандандырылған (аудандық және оларға теңестірілген әкімшілік соттар, әскери соттар, кәмелетке толмағандардың істері бойынша мамандандырылған ауданаралық соттар) соттардың соттылығына жататын азаматтық істер (ҚР АІЖК-нің 30 бабы).

Жалпы – жауапкердің тұрғылықты жері немесе орналасқан жері бойынша анықталады (ҚР АІЖК-нің 31 бабы);

баламалық соттылық - талап қоюшының таңдауы бойынша анықталатын соттылық (ҚР АІЖК-нің 32 бабы);

ерекше – жер учаскелеріне, үйлерге, үй жайларға, ғимараттарға, жерге тығыз байланысты басқа объектілерге құқықтар туралы, мүлікті тыйым салудан босату туралы талаптар осы объектілер орналасқан жер бойынша қойылады. Мұра қалдырушыға несие берушілердің мұраны мұрагерлердің қабылдап алуына дейін қойылған талаптары мұраға қалдырылған мүлік немесе оның негізгі бөлігі орналасқан жер бойынша анықталады. Тасымалдаушыларға жүктер, жолаушылар немесе теңдеме жүкті тасымалдау шарттарынан туындайтын талаптар көлік ұйымының тұрақты органы орналасқан жер бойынша анықталады (ҚР АІЖК-нің 33 бабы);

шарттық соттылық – тараптар өзара келісім бойынша істі қай соттың қарайтынын аумақтық жағынан өзгерте алады (ҚР АІЖК-нің 34 бабы);

істердің өзара байланыстылығы бойынша соттылық - әр жерде тұратын немесе орналасқан бірнеше жауапкерге талап қоюшының таңдауы бойынша жауапкердің біреуін тұрғылықты немесе орналасқан жері бойынша анықталады (ҚР АІЖК-нің 35 бабы).

Х ТАҚЫРЫП. СОТ ШЫҒЫНДАРЫНЫҢ ТҮСІНІГІ ЖӘНЕ ҚҰРЫЛЫМЫ

28-СҰРАҚ. СОТ ШЫҒЫНДАРЫНЫҢ ТҮСІНІГІ ЖӘНЕ ҚҰРЫЛЫМЫ

Сот шығындары – мемлекеттің әділеттілікті атқаруға шығаратын шығындары Мемлекеттік баж – міндетті және Қазақстан Іс бойынша іс жүргізуге байланысты шығындар (ҚР АІЖК Республикасының барлық аумағында күші бар, ҚР «Салық және бюджетке төленетін 107 бабы). баска да міндетті төлемдер туралы» Кодексінің 90-тарауымен, ҚР АІЖК-нің 101-бабымен белгіленген, заңи мәні бар эрекет атқарту немесе өкілетті органнан, лауазым иесінен құжат алу мақсатында Куэгерлерге, сарапшыларға және төленетін төлем. мамандарға төленуге тиісті сомалар; дәлелдемені тұрған жерінде қарау жүргізілуге байланысты шығындар; заттай дәлелдемелерді сақтауға Жай баж – Пропорционалды байланысты шығындар; накты сомамен баж - талап қойған есептелінелі кездегі айлық жауапкерді іздестіру жөніндегі (талаптың есептік көрсеткішке шығындар; құнына сәйкес). сәйкес есептелінеді. іс бойынша жарияланымдар мен хабарландыруларға байланысты шығындар; тараптарға хабарлау және оларды сотка шакыру жөніндегі шығындар; тараптар мен үшінші тұлғалардың жолақысы және олардың сотқа келуіне байланысты тұрғын жайды жалға алу жөніндегі шығындар; өкілдердің көмегіне ақы төлеу жөніндегі шығындар; соттың шешімдерін, үкімдерін, ұйғарымдарын және қаулыларын орындауға байланысты шығындар; сот қажет деп таныған өзге де шығандар жатады.

29-СҰРАҚ. ТАЛАП ҚОЮ БАҒАСЫН АНЫҚТАУ

Талап қою бағасы - талап қоюшының мүліктік талабының ақшалай көрінісі (ҚР АІЖК-нің 102 бабы). Әр уақытта талап қоюшы анықтайды (қарсы талап бойынша –жауапкер).

Ақша қаражатын өндіріп алу туралы талаптан - өндірілетін сомамен;

мүлікті талап ету туралы талаптан - талап ету кезінде мүліктің тұрған жерінде нарық бағасы бойынша анықталатын, табылған мүліктің құнымен;

алимент өндіру туралы талаптан – барлық төлемдер мен берулердің жиынтығымен (үш жылдан аспайтын сомасы);

мерзімді төлемдермен оларды беру туралы талаптан - барлық төлемдер мен берулердің жиынтығымен (үш жылдан аспайтын сомасы);

мерзімсіз және өмір бойы төлемдер мен берулер туралы талаптардан - үш жыл ішіндегі жиынтығымен;

төлемдерді немесе берулерді азайту, я көбейту туралы талаптан - жалпы сомамен (бір жылдан аспайтын сомасы);

төлемдер мен берулерді тоқтату туралы талаптан - қалған төлемдер мен берулердің жиынтығымен (бір жылдан аспайтын сомасы);

мүлікті жалдау (жалға алу) шартын мерзімнен бұзу туралы талаптан – шарттың (келісім шарттың) қолданылуының қалған мерзімінде мүлікті пайдаланғаны үшін төленетін төлемдердің жиынтығымен (үш жылдан аспайтын сомасы);

азаматтар мен заңды тұлғаларға тиесілі құрылыстарға меншік құқығы туралы талаптардан — талап қойылған күнгі құрылыс тұрған жердегі нарық бағасы бойынша белгіленген құрылыс құнымен анықталады, бірақ ол түгендеу бағасынан кем болмауға немесе сақтандыру шарты бойынша бағалаудан төмен болмауға, ал ұйымдарға тиісті құрылыстар үшін құрылыстың баланстық бағасынан төмен болмауы тиіс;

тең талапкерлердің талабынан — барлық талаптардың ортақ сомасымен айқындалады.

30-СҰРАҚ. МЕМЛЕКЕТТІК БАЖ ТӨЛЕУДЕН БОСАТУ НЕГІЗДЕРІ

Мемлекеттік баж төлеуден босату - ҚР «Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы» Кодексінің 501-бабымен, ҚР АІЖК-нің 106-бабымен реттеледі

Талапкерлер - еңбекақы төлеу сомаларын өндіріп алу туралы талаптан және еңбек қызметіне байланысты басқа да талаптар бойынша;

талапкерлер – авторлық құқықтан, сондай-ақ жаңалық ашуға, өнер табысқа, рационализаторлық ұсынысқа және өнеркәсіптік үлгілерге құқықтардан туындайтын талаптар бойынша;

талапкерлер – алименттерді өндіріп алу туралы талап қоюлар бойынша;

талапкерлер – мертігуге немесе денсаулығына зақым келуіне, сондай-ақ асыраушысының қайтыс болуына байланысты келтірілген зиянның орнын толтыру туралы талап қоюлар бойынша;

талапкерлер – қылмыспен келтірілген материалдық залалдың орнын толтыру туралы талап қоюлар бойынша;

жеке адамдар – некені бұзу туралы істер бойынша апелляциялық шағымдардан;

іске қатысы жоқ тұлғалардан басқа жеке және заңды тұлғалар – оларға қылмыстық істерге және алимент бойынша істерге байланысты құжаттар бергені үшін;

талапкерлер – Қазақстан Республикасының табиғат қорғау заңдарын бұзу арқылы мемлекетке келтірілген залалды өтеу қаражатын мемлекет кірісіне өндіріп алу туралы талап қоюлар бойынша;

білікті еңбек қызметкерлерін және біліктілігі жоғары деңгейдегі жұмысшы кадрларын дайындауды қамтамасыз ететін кәсіптік мектептер мен кәсіптік лицейлер – оқу орындарын өз бетімен тастап кеткен немесе олардан шығарылған оқушыларды күтіп қарауға мемлекет шығарған шығындарды өндіріп алу жөніндегі талап қоюлар бойынша;

жеке тұлғалар – қылмыспен келтірілген материалдық залалды өндіріп алудың дұрыстығына дау айтылатын қылмыстық істер бойынша апелляциялық шағымдардан;

зандарда көзделген жағдайларда басқа тұлғалардың немесе мемлекеттің құқықтарын және заңмен қорғалатын мүдделерін қорғауға сотқа арыз жазып жүгінген жеке және заңды тұлғалар;

талапкерлер – Ұлы Отан соғысына қатысушылар және оларға теңестірілген адамдар, І және ІІ топтағы мүгедектер – барлық істер мен құжаттар бойынша;

талапкерлер – оралмандар (репатрианттар) Қазақстан Республикасының азаматтығын алуға байланысты барлық істер мен құжаттар бойынша;

прокуратура органдары – барлық талап қоюлар бойынша;

жеке және заңды тұлғалар – сотқа мынадай арыздарды бергені үшін:

іс жүргізуді қысқарту туралы сот ұйғарымының күшін жою немесе соттың іс жүргізуді қысқарту туралы мәлімдемесін қарамай қалдыру немесе арызды қарамай қалдыру туралы; шешімнің орындалуын кейінге қалдыру немесе мерзімін ұзарту туралы; шешімді орындаудың әдісі мен тәртібін өзгерту туралы; талап қоюларды қамтамасыз ету немесе қамтамасыз етудің бір түрін басқаларымен ауыстыру туралы; жаңадан ашылған мәнжайлар бойынша соттың шешімдерін, ұйғарымдарын немесе қаулыларын қайта қарау туралы; сот ұйғарымдарымен салынған айыппұлдарды қосу немесе азайту туралы; өткізіп алған мерзімді қалпына келтіру туралы сот шешімдерінің орындалуын кері бұрып атқару туралы;

мемлекеттік мекемелер - үшінші тұлғалардың мүдделерін қорғайтын жағдайларды қоспағанда, өздерінің құзыретіне кіретін мәселелер бойынша талап қойған және сот шешіміне шағым жасаған кезде;

мүгедектердің қоғамдық ұйымдары - өздерінің құзыретіне кіретін мәселелер бойынша талап қоюларды берген кезінде;

сақтандырушылар мен сақтанушылар – міндетті сақтандыру шарттарынан туындайтын талап қоюлар бойынша;

талапкерлер мен жауапкерлер-азаматқа заңсыз сотталу, бұлтартпау шарасы ретінде күзетпен қамауға алуға заңсыз тарту не тұтқынға алу немесе түзеу жұмыстары түрінде заңсыз әкімшілік жазаға тарту арқылы келтірілген залалды өтеуге байланысты даулар бойынша;

Қазақстан Республикасының Ұлттық банкі, оның филиалдары мен өкілдіктері - өз құзыретіне кіретін мәселелер бойынша талап қоюларды берген кезде;

қаржы рыногы мен қаржылық ұйымдарды реттеу және қадағалау жөніндегі уәкілетті мемлекеттік орган - өз құзыретіне кіретін мәселелер бойынша талап-арыздар берген кезде;

еріксіз таратылатын банктердің тарату комиссиялары – қарыз берешегін өндіріп алу туралы және таратылатын банктердің борышкерлерін банкрот деп тану туралы талап қоюлар бойынша мемлекеттік баж төлеуден босатылады.

XI ТАҚЫРЫП. COTTA ДӘЛЕЛДЕУ МЕН ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕР

31-СҰРАҚ. ДӘЛЕЛДЕУ НЫСАНАСЫ

Сотта іс қараудың мақсаты – жеке және заңды тұлғалардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау. Соттың істің мән-жайлары мен деректерін тікелей зерттеуі сирек болады. Әдетте, бұл мән-жайлар мен деректер өтіп кеткен жағдайларға қатысты. Сондықтан оларды соттың зерттеуі (немесе анықтауы) жанама түрде – куәлардың көрсетулері, құжаттарды зерттеу және с.с. жанама зерттеулер арқылы жүзеге асырылады.

32-СҰРАҚ. ДӘЛЕЛДЕУДЕН БОСАТЫЛҒАН МӘН-ЖАЙЛАР

Дәлелдеуден босатылған мән-жайлар (ҚР АІЖК 71-бабы)

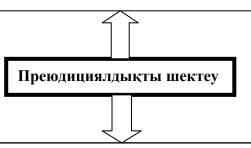
Жалпыға белгілі — көпшілікке белгілі мәнжайлар, мысалы, тарихи деректер.

Жалпыға белгіліліксалыстырмалы түсінік, сондықтан сотқа әрбір нақты жағдайда қайсы бір деректі жалпыға белгілі деп тану немесе танымау құқығы берілген. Осыған байланысты сот негізді шешім қабылдауы тиіс(ҚР АІЖК 71-бабының 1 тармағы).

Преюдициялды – соттың бұрын қаралған азаматтық іс бойынша заңды кушіне енген шешімі мен белгіленген мән-жайлар сот үшін міндетті және сол тұлғалар қатысатын басқа азаматтық істерді қарау кезінде қайтадан дәлелденбейді; соттың қылмыстық іс бойынша күшіне енген талапты қанағаттандыру туралы үкімі оған қатысты соттың үкімі болған тұлға әрекеттерінің азаматтық құқықтық салдары туралы істі қарайтын сот үшін міндетті. Заңды күшіне енген сот үкімі мұндай азаматтық істі қараған сот үшін, осы әрекеттер орын алды ма және оларды осы тұлға жасады ма деген мәселелер бойынша, сондай-ақ үкіммен белгіленген мән-жайларға және олардың құқықтық бағасына қатысты да міндетті болып табылады. Заңға сәйкес анықталды деп ұйғарылған деректер азаматтық істі қарау кезінде дәлелденбейді (ҚР АІЖК 71-бабының 2, 3, 4 тармақтары).

33-СҰРАҚ. ПРЕЮДИЦИЯЛДЫҚТЫҢ ТҮСІНІГІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ШЕКТЕЛУІ

Преюдиция (латын сөзі praejudicio-алдын ала шешімі бар)кейіннен шығарылатын сот шешімі тәуелді болатын мәселені құқыққа сәйкес алдын ала шешу

Заңды күшіне енген үкім немесе шешіммен бекітілген мән-жайлар преюдициялдыққа айналады және заңмен белгіленген тәртіп бойынша олардың күші жойылғанда преюдициялдылығын жоғалтады;

заңды күшіне енген үкім немесе шешімнің преюдициялдық күшінің мәні іске қатысқан тұлғалар және олардың құқық мирасқорларына таратылады, үкіммен не шешіммен мүдделері қозғалған, бірақ іске қатыспаған тұлғалар үшін преюдициялдық күші міндетті емес;

сот үкімімен немесе шешімімен белгіленген барлық мән-жайлар преюдициялды болмауы мүмкін. Егер сот оған қатысты соттың үкімі болған тұлға әрекеттерінің азаматтық-құқықтық салдары туралы істі қараса, үкіммен белгіленген қылмыстық деректер және оны осы тұлға жасағандығы туралы мәселелер преюдициялды болады. Егер үкімде азаматтық талап мәселесі шешілмесе, қылмыстық істен туындаған азаматтық істі қарайтын сот үшін үкімнің осы бөлігінде преюдициялдық күш болмайды.

34-СҰРАҚ. ДӘЛЕЛДЕМЕ РЕТІНДЕ ЖОЛ БЕРУГЕ БОЛМАЙТЫН НАҚТЫ ДЕРЕКТЕР

Нақты деректер –заң талаптарын бұза отырып, іске қатысушы тұлғалардың заңмен кепілдік берілген құқықтарынан айыру немесе оларды ығыстыру арқылы, немесе істі сотта қарауға әзірлеу кезінде, немесе сотта қарау барысында азаматтық іс жүргізудің өзге де ережелерін бұза отырып алынған дәлелдемелерді пайдалануға жол берілмейді (ҚР АІЖК-нің 69 бабы).

Күш қолдану, қорқыту, алдау, сол сияқты өзге де заңсыз іс-әрекеттерді қолдана отырып алынған;

оларға түсіндірмеудің, толық немесе дұрыс түсіндірмеудің салдарынан туындаған іске қатысушы тұлғалардың өз құқықтары мен міндеттеріне қатысты жаңылуын пайдалана отырып алынған;

нақты азаматтық іс бойынша іс жүргізу әрекеттерін атқаруға құқығы жоқ тұлғаның әрекеттеріне байланысты алынған;

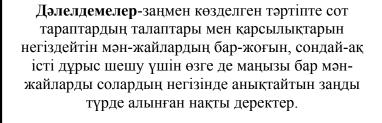
қарсылық білдіруге жататын тұлғаның іс жүргізу әрекетіне қатысуы арқылы алынған;

іс жүргізу әрекеттерінің тәртібін айтарлықтай бұза отырып алынған;

белгісіз қайнар көзден немесе сот отырысында анықталуы мүмкін емес қайнар-көзден алынған;

дәлелдеу барысында қазіргі ғылыми білімге қайшы келетін әдістерді қолдана отырып алынған (олар нақты деректердің растығына әсер етсе, немесе әсер етуі мүмкін болса).

35-СҰРАК. СОТ ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕРІ

Дәлелдеу құралдарыолардың көмегімен дәлелдемелердің қайнар көздерінен деректік мәліметтер алу жүргізілетін арнайы іс жүргізушілік құралдар.

Нақты деректердің түрлері

Сотқа қажетті деректер жайлы мәліметтер

Бұл нақты деректердің қайнар көздері немесе тасымалдаушылары (дәлелдеу қайнар көздері) осы мән-жайлар туралы мәліметтері бар тұлғалар немесе белгілі бір ықпал етудің іздерін өзінде сақтап қалған заттар, сондай-ақ сотқа қажетті оқиғалардың іздері.

Дәлелдемелік деректер- әдеттегі тәртіппен анықталған, кейіннен сот дэлелдеу нысанасының бар екендігін дәлелдейтін заңды деректер мысалы, егер келтірген зиянды өндіру туралы талап бойынша - зиян келтірілген орында жауапкердің болмағаны анықталса, онда оның зиян келтіруде кінәсі жоқ екендігі туралы қорытынды жасалуы мүмкін. Мұнда зиян келтірілген орында жауапкердің болмауы дәлелдемелік дерек, ал оның зиян келтірудегі

Тараптардың және үшінші тұлғалардың түсініктемелері (ҚР АІЖК—нің 78 бабы);

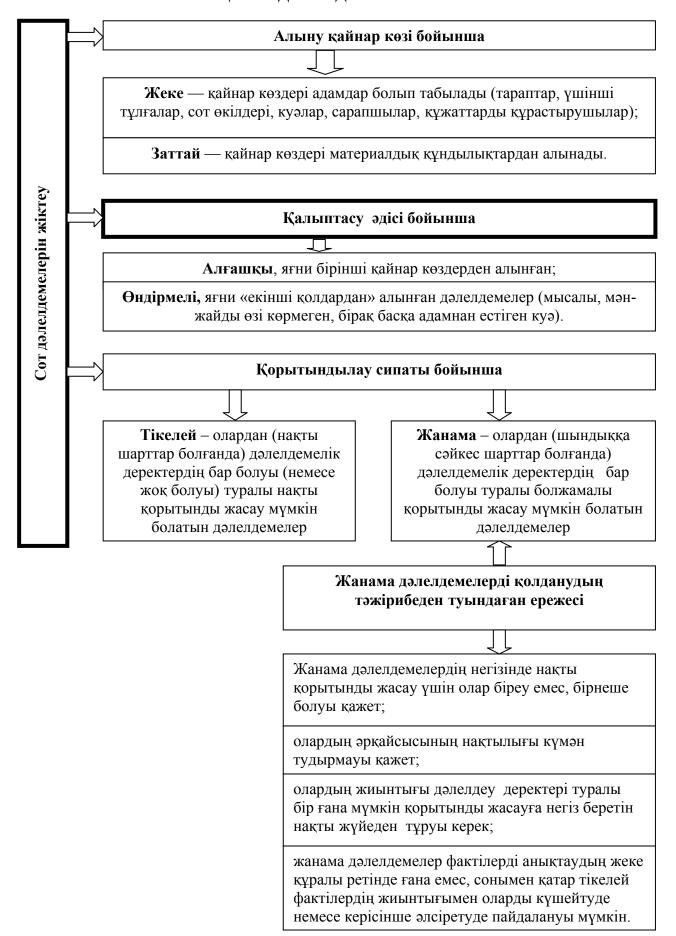
куәнің айғақтары (ҚР АІЖК-нің 79 бабы);

жазбаша және заттай дәлелдемелер (ҚР АІЖК– нің 81,86 баптары);

сарапшылардың қорытындылары (ҚР АІЖК–нің 96 бабы).

кінәсыздығы - заңды дерек.

36-СҰРАҚ. СОТ ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕРІН ЖІКТЕУ

37-СҰРАҚ. СОТТА ДӘЛЕЛДЕУ ЖӘНЕ ОНЫҢ СУБЪЕКТІЛЕРІ

Сотта дәлелдеу – сотпен іске қатысушы тұлғалардың іс бойынша мән-жайларды анықтау мақсатындағы қызметі. Бұл бір уақытта іс жүргізушілік және логикалық қызмет. Іс жүргізушілік қызмет бұл логикалық қызмет, ойлау қызметі сотта дәлелдеу барысында іс жүргізушілік нысанның шеңберінен шықпауы тиіс.

Дәлелдеу субъектілері

Іске қатысушы тұлғалар (тараптар, үшінші тұлғалар, арыз берушілер, мудделі тұлғалар) дәлелдеме жинау және зерттеуге белсене қатысады. Әр тарап өзінің талаптары мен қарсылықтарының негізі ретінде сілтеме жасайтын мән-жайды дәлелдеуі тиіс (ҚР АІЖК-нің 65 бабы).

Дәлелдемелерді бағалау бөлігінде сот - істе бар дәлелдемелерді олардың қатыстылығы, жол берілуі, растығы, ал барлық жиналған дәлелдемелер жиынтығы азаматтық істі шешу үшін жеткіліктілігі тұрғысынан бағалануы тиіс (ҚР АІЖК 77 бабы).

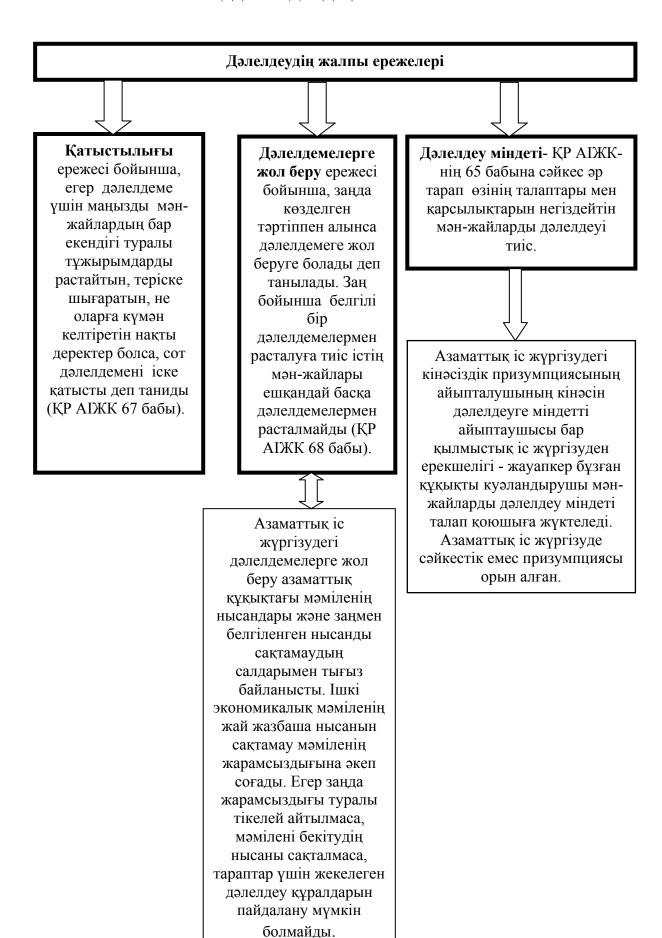
Міндеттері

Дәлелдемелерді айқындау, жинау, кейбір жағдайларды бекіту; сотқа бірқатар құқықтар берілсе де, бұл міндет негізінен іске қатысушы тұлғаларға жүктелген(ҚР АІЖК 66 бабы);

дәлелдемелерді зерттеуді сот іске қатысушы тұлғалармен бірге жүзеге асырады;

дәлелдемелерді бағалаутек соттың құзырына жатады.

38-СҰРАҚ. ДӘЛЕЛДЕУДІҢ ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕРІ

39-СҰРАҚ. ДӘЛЕЛДЕУ КЕЗЕҢДЕРІ

Дәлелдемелерді айқындау, жинау және ұсынуды

тараптар мен іске қатысушы тұлғалар жүзеге асырады.Сот тараптарға және іске қатысушы тұлғаларға істі дұрыс шешу үшін қажетті қосымша дәлелдемелер табыс етуді ұсынуға құқылы (ҚР АІЖК 66 бабы).

Дәлелдемелерді айқындау, жинау және ұсыну соттың істі сотта қарауға әзірлеу қызметімен тығыз байланысты.

Дәлелдемелерді айқындау және бекіту құралдары

Сотта іс жүргізу барысында зерттеуге жататын дәлелдемелік материалдардың негізін құрайды.

Талап арызында, шағымдар мен арыздардағы мән-жайлар; сот олармен танысу барысында егер олардағы мәліметтер жеткіліксіз немесе түсініксіз деп есептесе, талап қоюшыларға шағым немесе арыз берушіге кемшілікті түзету үшін мерзім береді(ҚР АІЖК 155 бабы).

Сот тапсырмалары – істі қараушы сот іске қатысушы тұлғалардың басқа қалада немесе ауданда дәлелдемелер жинау қажеттігі туралы өтінімін қанағаттандырған жағдайда тиісті сотқа белгілі бір іс жүргізу әрекетін атқаруға тапсырма береді (ҚР АІЖК 72 бабы);

дәлелдемелерді қамтамасыз

ету - өздері үшін қажетті дәлелдемелерді ұсыну соңынан мүмкін болмайды немесе қиындық тудырады деп қауіптенуге негізі бар іске қатысушы тұлғалар соттан осы дәлелдемелерді қамтамасыз ету туралы сұрай алады(ҚР АІЖК 74 бабы);

дәлелдемелерді сұратып алу

— тараптар мен іске қатысушы тұлғаларға дәлелдемелерді ұсыну қиындық келтірген жағдайда, сот олардың өтінімі бойынша дәлелдемелерді сұратып алдыруға көмектеседі (ҚР АІЖК 66-бабы).

40-СҰРАК. ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕРДІ ЗЕРТТЕУ

Сотта дәлелдемелерді зерттеу — оны тікелей қабылдау, бір дәлелдемені басқасының көмегімен тексеру, қарама- қайшылықтарын жою. Дәлелдемені зерттеуге сот және барлық іске қатысушы тұлғалар қатысады.

Дәлелдемелерді зерттеу құралдары

Сот тараптардың және үшінші тұлғалардың түсініктемелерін тыңдайды (ҚР АІЖК 78 бабы), сот және іске қатысушы тұлғалар тараптарға және үшінші тұлғаларға сұрақтар қоя алады;

куәлар мен сарапшылардан жауап алынады, қажет болған жағдайда сот олардың айғақтарында қайшылықтарын анықтау үшін куәлар арасында беттестіру жүргізеді (ҚР АІЖК 96, 197 баптары);

жазбаша дәлелдемелер сот отырысында жария етіледі және іске қатысушыларға, сот өкілдеріне, ал қажет болған жағдайда сарапшыға, маманға және куәларға көрсетіледі (ҚР АІЖК 201 бабы);

заттай дәлелдемелерді сот қарайды және олар іске қатысушы тұлғаларға, сот өкілдеріне, ал қажет болған жағдайларда сарапшыларға, мамандарға және куәларға көрсетіледі (ҚР АІЖК 203 бабы);

сотқа ұсынылуы қиын немесе жеткізуге болмайтын құжаттар мен заттай дәлелдемелер олар орналасқан жерде қаралады және зерттеледі; қарау іске қатысушы тұлғалармен, қажет болған жағдайда куәлармен және сарапшымен жүргізіледі (ҚР АІЖК 204 бабы).

41-СҰРАҚ. ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕРДІ БАҒАЛАУ

Дәлелдемелерді бағалау — тиісті сот қаулысында бекітілген дәлелдеменің күші және маңызы, шындыққа сәйкестігі туралы соттың құқықтық салдары бар соңғы тұжырымы. Әрбір дәлелдеме — **қатыстылығы, жол берілуі, растығы, ал барлық жиналған дәлелдемелер жиынтығы жеткіліктігі** тұрғысынан бағалануға тиіс (ҚР АІЖК-нің 16,77 баптары).

Дәлелдемелердің жиынтығы, егер іске қатысты дәлелдеуге жататын немесе тарап жоққа шығармаған барлық және әрбір мән-жайлар туралы ақиқатты даусыз айқындауға жол беретін және сенімді дәлелдемелер жиналса, азаматтық істі шешу үшін жеткілікті болып табылады. Сот үшін ешқандай дәлелдеменің күні бұрын белгіленген күші болмайды, тіпті сарапшының қорытындысы сот үшін міндетті болып табылмайды және бағалаудың жалпы ережелерімен бағаланады (ҚР АІЖК-нің 16,77 баптары).

42-СҰРАҚ. ДӘЛЕЛДЕУ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ ТҮРЛЕРІ

Заңмен танылатын дәлелдеу құралдары Тараптар және заңды тұлғаның түсініктемелері; куәнің айғақтары; жазбаша дәлелдемелер; заттай дәлелдемелер; сарапшының қорытындысы.

43-СҰРАҚ. ТАРАПТАРДЫҢ ЖӘНЕ ҮШІНШІ ТҰЛҒАЛАРДЫҢ ТҮСІНІКТЕМЕЛЕРІ

Тараптардың және үшінші тұлғалардың іс үшін маңызы бар,өздеріне белгілі мәнжайлар туралы түсініктемелері іс бойынша жиналған басқа да дәлелдемелермен қатар тексеруге және бағалауға жатады.Көрсетілген тұлғалардың түсініктемелері ауызша және жазбаша болуы мүмкін (ҚР АІЖК-нің 78 бабы).

Талапты тараптың тараптың талабын немесе қарсылығын негіздейтін деректерді екінші тараптың мойындауы ол тарапты осы деректерді одан әрі дәлелдеу қажеттілігінен босатады. Тарап мойындаған дерек сот отырысының хаттамасына енгізіледі және оған осы деректі мойындаған тарап қол қояды. Егер деректі тану жазбаша өтініште баяндалса, ол іске қосылып тігіледі. Егер деректі тану шындығында болған мән-жайды жасыру мақсатымен не алдаудың, күш қолданудың, қорқытудың немесе жаңылту әсерінен жасалғандығына соттың күдігі болса, ол тануды қабылдамау туралы ұйғарым шығарады. Аталған деректер жалпы тәртіппен дәлелденуі тиіс (ҚР АІЖК-нің 78 бабы).

Талапты тану (материалдық кұқыққа билік ету актісі болғандықтан дәлелдеме болып табылмайды);

құқықтық қатынасты тану;

деректі тану.

Құқықтық қатынасты немесе деректі тану — басқа

тарап сілтеме жасайтын белгілі бір деректер мен мән-жайларды растайтын болғандықтан дәлелдеме ретінде қарастырылады.

Сотта тану - ол тарапты осы деректерді одан әрі дәлелдеу қажеттілігінен босатады;

соттан тыс тану — сотқа дейін немесе соттан тыс жасалған тану. Сот үшін күші жоқ және оған сілтеме жасап отырған тұлға дәлелдеуі тиіс.

Қарапайым тану — қандай да сілтеме немесе шарттардан тұрмайды;

(квалифицированное) тану — тануды ішінара жоятын сілтеме. Білікті тануды жүзеге асырған тұлға сілтеме жасаған мәнжайларын дәлелдеуі

тиіс.

білікті

44-СҰРАҚ. КУӘНІҢ АЙҒАҚТАРЫ

Куәнің айғақтары

Куә болып, іс үшін маңызы бар мән-жайлар туралы қандай да болмасын мәліметтер өзіне белгілі болған тұлға табылады (ҚР АІЖК-нің 79 бабының 1 тармағы.) Сотқа куә ретінде шақырған адамның жасы шектелмейді: сотқа кәмелетке толмаған куәні шақыру туралы мәселені шешу соттың құзыретіне жатқызылады. Куәнің айғағы, егер ол өзіне мәлім мән-жайды алу қайнар көзін көрсете алмаса, дәлелдеме деп танылмайды.

Куә ретінде жауап алуға жатпайтын тұлғалар (ҚР АІЖК-нің 79 бабының 2 тармағы)

Балаларды тәрбиелеу туралы даулар бойынша істерді қоспағанда өзінің жастығына, дене немесе психикалық кемістігіне орай деректерді дұрыс қабылдауға және олар туралы дұрыс айғақ

беруге қабілетсіз тұлғалар;

сот өкілінің немесе қорғаушының міндетін атқаруына байланысты өздеріне белгілі болған мән-жайлар туралы - сот өкілдері немесе қорғаушылар;

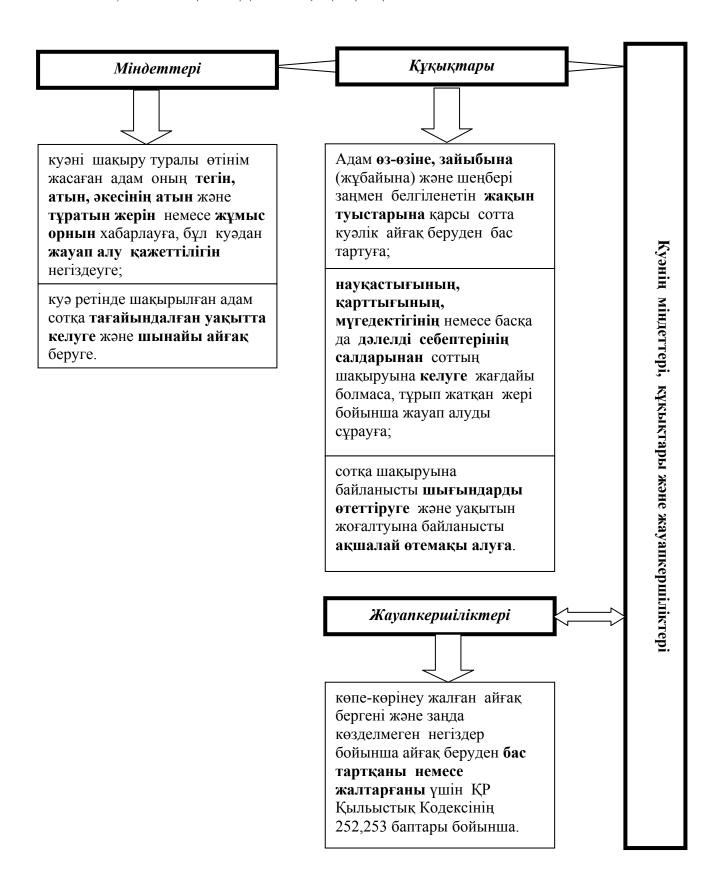
кеңесу бөлмесінде шешім немесе үкім шығару кезінде туындаған мәселелер бойынша - судья;

аралық соттың судьясына немесе төрелік етушіге өз міндеттерін атқаруға байланысты мәлім болған мән-жайлар бойынша - аралық судья немесе төреші;

оларға тәубаға келу кезінде сенім білдірген адамдардан белгілі болған мәнжайлар туралы - дін қызметшілері;

занда көрсетілген басқа да адамдар.

45-СҰРАҚ. КУӘНІҢ МІНДЕТТЕРІ, ҚҰҚЫҚТАРЫ ЖӘНЕ ЖАУАПКЕРШІЛІКТЕРІ

46-СҰРАҚ. ЖАЗБАША ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕР

Жазбаша дәлелдемелер – іс үшін маңызы бар мән-жайлар туралы мәліметтерді қамтитын актілер, құжаттар, іскерлік немесе жеке сипаттағы хаттар (ҚР АІЖК-нің 81 бабы).

Актілер - мемлекеттік билік органдарының және басқармаларының өз құзыреті шегінде шығаратын қаулы, шешім, бұйрықтары және с.с;

құжаттар (латынша «documentum»- куәлік) – бұл ең алдымен азаматтардың жеке құжаттары, белгілі бір деректерді куәландыратын жазбаша тасымалдаушылар, сонымен қатар заңи мәні бар деректерді (келісім шарттар, арыздар, төлем құжаттары және с.с.) жасаумен байланысты деректер;

іскерлік сипаттағы хаттар - іске маңызы бар мәліметтерді қамтитын болса жазбаша дәлелдемелер болып табылады;

жеке сипаттағы хаттар (переписка) - қандай да бір заңды деректі растайтын немесе жоққа шығаратын болса, жазбаша дәлелдемелер болып табылуы мүмкін;

әртүрлі ақпараттарды техникалық тасымалдаушылар - (карталар, сызбалар, схемалар, жоспарлар), сонымен бірге сотта мамандардың көмегімен дәлелдеме ретінде зерттелетін музыкалық ноталар;

сот - қажет болған жағдайда, **электронды-есептегіш техникасының** көмегімен алынған құжаттарды дәлелдеме ретінде қабылдауы мүмкін; іске қатысушы тұлғаның пікірлерін ескере отырып, ұсынылған **дыбыс немесе бейне жазбалары**.

47-СҰРАҚ. ЖАЗБАША ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕРДІ ЖИНАУ, ҰСЫНУ ЖӘНЕ ЗЕРТТЕУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Егер тарап сот сұратқан дәлелдемені өзінде ұстап қалса, және оны соттың **сұратуы бойынша ұсынбаса**, ондағы мәліметтер осы тараптың мүдделеріне қарсы бағытталған деп ұйғарылады және ол тарап **таныған** деп есептелед.(ҚР АІЖК-нің 66 бабының 10 тармағы);

талап етілген жазбаша дәлелдемелерді табыс ету немесе оны сот белгілеген мерзімде табыс ету мүмкіндігі жоқ тұлғалар себептерін көрсете отырып сотқа хабарлауға міндетті. (ҚР АІЖК-нің 83 бабының 1 тармағы);

сот хабардар етілмеген жағдайда, сондай-ақ соттың жазбаша дәлелдемелерді табыс ету талабы сот дәлелсіз деп таныған себептер бойынша орындалмаса, іске қатысушы тұлғалар – он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде, ал соттың қайталама және одан кейінгі талаптарын орындамаған жағдайда – жиырма айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл төлейді (ҚР АІЖК-нің 83 бабының 2 тармағы);

кұжаттар мен оларды қарау хаттамалары сот отырысында жария етіледі және іске қатысушы тұлғаларға сот өкілдеріне, ал қажет болған жағдайда сарапшыларға, мамандарға және куәларға көрсетіледі (ҚР АІЖК-нің 201 бабы). Азаматтардың жеке хат алысу және жеке телеграфтық хабар беру құпиясын қорғау мақсатында хат алысу мен телеграфтық хабарлар ашық сот отырысында олардың келісімімен ғана жария етіліп, зерттелуі мүмкін. Келісімдер болмаған жағдайда бұл әрекет жабық сот отырысында жүзеге асырылады (ҚР АІЖК-нің 202 бабы);

істе дэлелдеменің жалған екені мәлімденген жағдайда осы дәлелдемені ұсынған тұлға соттан оны дәлелдемелер қатарынан алып тастап, істі өзге дәлелдемелердің негізінде шешуді өтіне алады. Дәлелдемелердің жалғандығы туралы мәлімдеуді тексеру үшін сот сараптама тағайындай алады, сондай-ақ тараптарға өзге дәлелдемелер беруді ұсына алады. Егер ұсынған дәлелдемесі жалған деп танылған тұлғаның іс-әрекетінде қылмыс белгілері болса, сот прокурорға хабарлай отырып, бұл дәлелдемелерді қылмыстық іс қозғау туралы мәселені шешу үшін тиісті алдын ала тергеу немесе анықтау органына жібереді (ҚР АІЖК-нің 208 бабы).

48-СҰРАҚ. ЗАТТАЙ ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕР

Өзінің сыртқы түрімен, қасиеттерімен немесе өзге де белгілерімен іс үшін маңызы бар мән-жайды анықтау құралы бола алады деп ұйғаруға негіз болса, олар заттай дәлелдемелер деп танылады.(ҚР АІЖК–нің 86 бабы).

Жазбаша дәлелдемелерді сақтау және қарау ерекшеліктері

Заттай дәлелдемелер істе сақталады немесе айрықша тізім бойынша соттың дәлелдемелер сақтау камерасына өткізіледі. Сот заттай дәлелдемелерді өзгеріссіз қалпында сақтауға шара қолданады. Сотқа әкелу мүмкін емес заттар тұрған жерінде сақталады. (ҚР АІЖК-нің 87 бабы);

сотқа экелуге мүмкін емес заттарды сот тұрған жерінде қарап, іске қосып тігілетін хаттамада жан-жақты сипаттайды, ал қажет болған жағдайда суретке түсіріп, оны мөрмен бекітеді. (ҚР АІЖК-нің 87 бабы);

тез бүлінетін заттай дәлелдемелерді сот дереу қарап, зерттеп иесіне қайтарады. (ҚР АІЖК-нің 88 бабы);

заттай дәлелдемелер сот қаулысы занды күшіне енгеннен кейін иесіне қайтарылады немесе сот бұл заттарға құқығын белгілеген тұлғаларға беріледі немесе сот белгілеген тәртіппен өткізіледі. Заң бойынша азаматтардың иелігінде бола алмайтын заттар тиісті ұйымдарға беріледі (ҚР АІЖК-нің 89 бабы).

49-СҰРАҚ. САРАПТАМА ТАҒАЙЫНДАУ

Сараптама тағайындау - арнайы ғылыми білімдер негізінде жүргізілетін іс материалдарын зерттеу нәтижесінде іс үшін маңызы бар мән-жайлар анықталуы мүмкін жағдайларда жүзеге асырылады.

Сараптама жүргізуді жеке сарапшы жүзеге асыруы мүмкін (ҚР АІЖК-нің 94 бабы);

күрделі сараптамалық зерттеулерді бір мамандықтағы бірнеше сарапшы жүргізуі қажет болған жағдайда **комиссиялық** сараптама тағайындалады (ҚР АІЖК-нің 94 бабы);

іс үшін маңызы бар мән-жайларды анықтау үшін әртүрлі білім саласының негізінде зерттеулер жүргізу қажет болған жағдайларда, мамандығы әртүрлі сарапшыларға сот өздерінің құзіреті шеңберінде **кешенді** сараптама жүргізуді тағайындайды (ҚР АІЖК-нің 95 бабы);

қорытынды жеткілікті түрде айқын немесе толық болмаса, бұрын зерттелген мән-жайларға қатысты жаңа мәселелер туындаса, **қосымша** сараптама тағайындалады (ҚР АІЖК-нің 98 бабы);

алдыңғы қорытындысы жеткілікті түрде негізделмеген не оның дұрыстығы күмән тудырған немесе сараптама жүргізудің іс жүргізу нормалары елеулі бұзылған кезде **қайталама** сараптама тағайындалады (ҚР АІЖК-нің 98 бабы).

50-СҰРАҚ. САРАПШЫНЫҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ (ҚҰҚЫҚТАРЫНДАҒЫ ШЕКТЕУЛЕР), МІНДЕТТЕРІ ЖӘНЕ ЖАУАПКЕРШІЛІКТЕРІ

Сарапшының құқықтары (құқықтарындағы шектеулер), міндеттері және жауапкершіліктері

Істің сараптама нысанасына қатысты материалдармен танысуға, қосымша материалдар беру туралы өтінім жасауға, сот отырысына қатысуға, сұрақтар қоюға, сот отырысының хаттамасының тиісті бөлігімен танысуға және ескерту жасауға. Іс үшін маңызы бар мән-

жайларды соттың келісімімен қорытындыда көрсетуге, қорытындыны ана тілінде немесе өзі білетін тілде ұсынуға, аудармашының тегін көмегін пайдалануға, өз құқығына нұқсан келтіретін сот әрекетін шағым жасауға, қорытынды беруден бас тартуға, өтемақы және сыйақы алуға құқылы;

сараптама жүргізуге байланысты іске қатысушы тұлғалармен келіссөздер жүргізуге, өз бетінше материалдар жинауға, объектілерді толық немесе ішінара жоюға, олардың сыртқы түрін немесе негізгі қасиеттерін өзгертуге әкеп соғатын зерттеулер жүргізуге құқығы жоқ;

соттың шақыруы бойынша келуге, негізделген және объективті қорытынды беруге, қорытынды негізінде айғақ беруге міндетті;

көпе-көрінеу жалған қорытынды бергені үшін сарапшы қылмыстық жауаптылыққа тартылады (ҚР Қылмыстық Кодексінің 352 бабы).

XII ТАҚЫРЫП. БҰЙРЫҚ АРҚЫЛЫ IC ЖҮРГІЗУ

51-СҰРАҚ. БҰЙРЫҚ АРҚЫЛЫ ІС ЖҮРГІЗУ

Бұйрық арқылы іс жүргізу - даусыз талаптар бойынша, өндіріп алушының ақшалай сомаларды өндіріп алу немесе мүлікті борышкерден талап ету туралы арыздарын борышкер мен өндіріп алушының түсініктемелерін тыңдау үшін сотқа шақырмай-ақ, жүргізіледі.

Шарттары

Даусыз талаптар бойынша жүргізіледі (ҚР АІЖК-нің 140-бабы);

өндіріп алушы мен борышкер түсіндірмелерін тыңдау үшін **шақырылмайды**.

Ерекшеліктері

Сотқа арыз түскен күннен бастап, сот бұйрығы **үш күн** ішінде шығарылады;

сот бұйрығының **атқарушылық құжат** күші болады;

сот бұйрығы шығарылғаннан кейін көшірмесі дереу борышкерге жіберіледі;

сот бұйрығына қарсылық түссе, оның күшін жою туралы **ұйғарым** сол сотта шығарылады;

сот бұйрығын жою туралы **ұйғарым** үш күннен кешіктірілмей тараптарға жіберіледі;

сот бұйрығының күшін жою туралы **ұйғарым шағымдануға** немесе наразылық келтіруге **жатпайды**;

сот бұйрығының күшін жойғаннан кейін құқыққатынаста дау пайда болғандықтан, жалпы тәртіппен, талап қою бойынша іс жүргізіледі.

52-СҰРАҚ. СОТ БҰЙРЫҒЫ ШЫҒАРЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

Егер талап нотариатта куәландырылған мәмілеге негізделсе;

егер талап жазбаша мәмілеге негізделсе және оны жауапкер таныса;

егер талап төленбеген вексельге, акцептің болмауына және нотариус жасаған акцептің күні белгіленбеуіне білдірілген наразылыққа негізделсе;

егер әкеліктің белгіленуіне немесе үшінші тұлғаларды тарту қажеттігіне қатысы жоқ, кәмелетке толмаған балалар үшін алименттерді өндіріп алу туралы талап мәлімделген болса;

егер азаматтардан және заңды тұлғалардан салықтар мен басқа да міндетті төлемдер бойынша бересіні өндіріп алу туралы талап мәлімделген болса;

егер қызметкерге аударылған, бірақ төленбеген жалақы мен өзге де төлемдерді өндіріп алу туралы талап мәлімделген болса;

егер жауапкерді немесе борышкерді іздестіру жөніндегі шығындарды өндіріп алу туралы талаптарды ішкі істер органдары немесе қаржы полициясы мәлімдеген болса;

егер Қазақстан Республикасының заң актілеріне сәйкес лизинг нысанасын даусыз талап ету туралы талап мәлімделген болса;

егер кепіл беруші – борышкерге кепілге салынған затынан өндіріп алу туралы ломбардтың талабын мәлімдеген болса шығарылады.

XIII ТАҚЫРЫП. ТАЛАП ҚОЮ БОЙЫНША IC ЖҮРГІЗУ

53-СҰРАҚ. ТАЛАП ҚОЮ БОЙЫНША ІС ЖҮРГІЗУ

Талап қою бойынша іс жүргізу — талап қою арқылы қозғалатын, соттың бұзылған, сол сияқты дауланған құқық немесе заңмен қорғалатын мүддені қорғау бойынша қызметін реттейтін процессуалдық тәртіп (ҚР АІЖК-нің 150-бабы — 259-бап). Талап қою арқылы іс жүргізу сот ісін жүргізудің ең негізгі нысаны. Азаматтық істердің басым көпшілігі құқық туралы даудан туындайды, ал оларды сотта шешу тәртібі талап арызын беріп, талап қою бойынша іс жүргізуді қозғаудан басталады.

Маңызы

Сотқа талап арызын беру арқылы қозғалады;

азаматтық іс жүргізу құқығының нормалары жүйесімен реттелген;

тараптары тең құқықтық жағдайда болатын құқыққатынастан туындаған (билікті бағынышты құқыққатынаста болмайтын) шешілуі соттың ведомстволық бағыныстылығына жататын істер;

субъективтік құқықтар немесе заңмен қорғалатын мүдделер бойынша дауларды қарап шешуге бағытталған.

Мақсаты

Заңда көзделген тәсілдермен субъективтік құқық және заңмен қорғалатын мүдделерді қорғау

Соттың азаматтық құқықтарды қорғау тәсілдері

оларды тану;

құқықты бұзғанға дейінгі жағдайды қалпына келтіру және құқықты бұзу әрекеттеріне тиым салу;

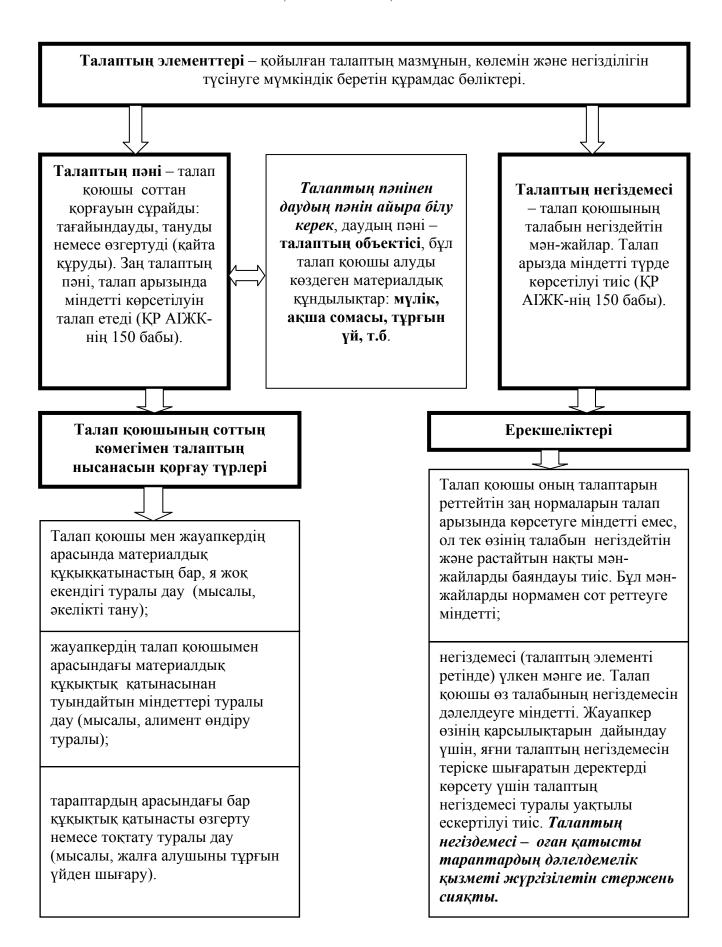
міндеттемелерді табиғи түрінде орындауды жүктеу;

құқық қатынасты тоқтату немесе өзгерту;

құқықты бұзған тұлғадан келтірген шығынды өтеу, заңмен немесе шартпен көзделген жағдайда — тұрақсыздыққа байланысты шығынды, айыппұл, өсімді өтеу;

заңмен көзделген басқа да тәсілдер.

54-СҰРАҚ. ТАЛАПТЫҢ ЭЛЕМЕНТТЕРІ

55-СҰРАҚ. ТАЛАПТЫҢ ТҮРЛЕРІ

Нысанасына байланысты талаптың түрлері

Талап қоюшының сотқа жугіну максатыжауапкер екеуі арасында даулы материалдық құқыққатынастың бар, я жоқ екендігі туралы деректі анықтау. Тану талабын қойған талап қоюшы- өзінің субъективтік құқығын анықтауды, келешекте оның даусыздығын қамтамасыз етуді көздейді. Келесі талаптарды қарағанда сот құқыққатынастың бар екендігі туралы анықталған деректерге сүйенеді.

Тағайындау талабы (орындату)

Талап қоюшының сотқа жүгіну мақсаты - өзінің субъективтік құқығының бар екендігі туралы деректерді танытып коймай, жауапкерді материалдық-құқықтық міндеттерін орындауға мәжбүрлеу. Талап коюшы жауапкерден кандай да бір әрекетті атқаруды немесе атқарудан бас тартуын талап ете алады. Тағайындау талабы бойынша сот шешімі атқару парағын беруге және жауапкер өзіне сот жүктеген міндеттерді ерікті орындаудан бас тартқанда мәжбүрлеп орындатуға негіз болады. Сондықтан тағайындау талабы орындату талабы деп те айтылады.

Қайта құру талабы (конституциялық)

Бұл талаптың бар екендігі дискуссия тудырады. Қайта құру талабын қараудың нәтижесінде сот даулы құқыққатынасты өзгертеді немесе тоқтатады. Мысалы, мәмілені жарамсыз деп тани отырып сот тараптардың арасындағы құқыққатынасты тоқтатады.

56-СҰРАҚ. ТАЛАПҚА ҚҰҚЫҚТЫЛЫҚ. ТАЛАП ҚОЮ ҚҰҚЫҒЫ

Талапқа құқықтылық

Материалдық-құқықтық мәні: талап қоюшының жауапкерге материалдық-құқықтық талабын мәжбүрлеп жүзеге асыру құқығы;

Іс жүргізушілік мәні: талап қою құқығы - сотқа қорғау үшін жүгіну құқығы. Бұл ҚР Конституциясында бекітілген, сотта қорғану құқығының бір нысаны (13 бап).

Талап қою құқығының алғышарттары – талап қоюшының талаппен сотқа жүгіне алу немесе алмауына мүмкіндік беретін шарттар

Жағымды – егер заң іс жүргізушілік мәндегі талапқа құқықтылықтың пайда болуын оның бар екендігімен байланыстырып тұрса

Жағымсыз - егер заң іс жүргізушілік мәндегі талапқа құқықтылықтың пайда болуын оның жоқ екендігімен байланыстырып тұрса

Жалпы - талап коюшы мен жауапкердің іс жүргізушілік құқықтық қабілеттілігі; мекемелер іске қатысушы тұлға болу үшін заңды тұлға мәртебесіне ие болуы керек; азаматтардың құқыққабілеттілігі туа пайда болады және әр уақытта бар;

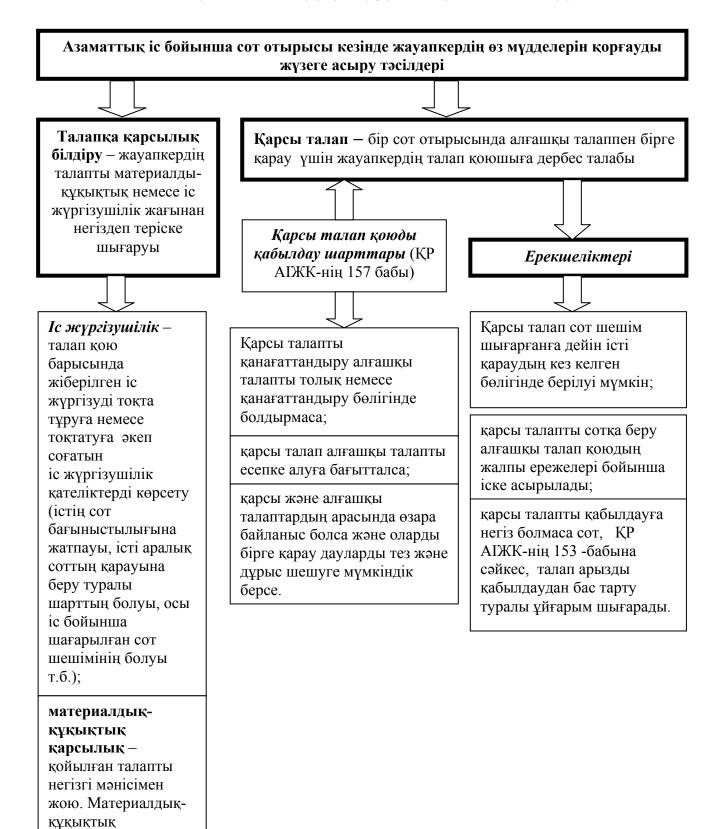
даудың ҚР АІЖК-нің 24 бабымен белгіленген соттың ведомстволық бағыныстылығына жатуы.

Арнайы - бұл азаматтык істердің кей санаттары бойынша, дауды шешудің алдын ала сотқа дейін шешу тәртібін сақтау. Мысалы транспорт мекемелерімен пайда болған даулар бойынша сотқа жүгінгенге лейін претензиялық тәртіпті сақтау.

Сол тараптар, сол нысана, сол негіздемелер бойынша дауға байланысты заңды күшіне енген соттың немесе өз өкілеттігі шегінде қабылдаған басқа юрисдикциялық органның шешімінің болмауы және соттың өндірісінде сол тараптар арасында, сол нысана, сол негіздеме туралы істің болмауы;

тараптар арасында дауды аралық соттың қарауына беру туралы шарттың болмауы және соттың талап қоюшының ұқсас талаптан бас тартуын қабылдау немесе ұқсас талапты бітімгершілік келісіммен тоқтату туралы сот ұйғарымының болмауы (ҚР АІЖК-нің 153 бабы).

57-СҰРАҚ. ЖАУАПКЕРДІҢ МҮДДЕСІН ҚОРҒАУ ТӘСІЛДЕРІ

қарсылықта

жауапкер қойылған талаптың заңсыз немесе негізсіз

екендігін дәлелдейді.

58-СҰРАҚ. ТАЛАП ҚОЮДЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ

Талапты қамтамасыз ету - егер талап қанағаттандырылса, оны орындатуды қамтамасыз ету мақсатында атқарылатын, заңмен көзделген соттың қызметі. Талапты қамтамасыз етуге, егер мұндай шараларды қабылдамау сот шешімін орындатуды қиындатса немесе орындалуын мүмкін етпесе, істің барлық жағдайларында жол беріледі (ҚР АІЖК-нің 158-165 баптары).

Ерекшеліктері

Аралық сотта немесе төрелікте іске қатысушы тұлғалардың арызы негізінде жүзеге асырылады (ҚР АІЖК-нің 158 бабы):

талапты қамтамасыз ету тек қозғалған істер бойынша орын алуы мүмкін;

талапты қамтамасыз ету туралы арызды сот жауапкерге және аралық немесе төрелік сотта басқа да тұлғаларға хабарламай арыз түскен күні шешіп, ұйғарым шығарады (ҚР АІЖК-нің 160 бабы);

талапты қамтамасыз ету туралы ұйғарым шешімді дереу орындау тәртібімен дереу орындауға жатады (ҚР АІЖК-нің 161 бабы);

сот талап қоюды қамтамасыз етуге жол бере отырып, талап қоюшыдан жауапкерге келтірілуі мүмкін залалдарды қамтамасыз етуді талап етуі мүмкін. Талапты қанағаттандырудан бас тарту туралы шешім занды күшіне енгеннен кейін жауапкер талапты қамтамасыз ету нәтижесінде келтірілген залалдарды өндіру туралы талап қоюға құқықты (ҚР АІЖК-нің 165 бабы).

Ерекшеліктері

Қажет болған жағдайда сот талап қоюды қамтамасыз етудің бірнеше шараларын қолдануы мүмкін (ҚР АІЖК-нің 159 бабы);

аралық немесе төрелік сотта тараптардың арызы бойынша талап қоюды қамтамасыз етудің бір түрін екінші түрімен ауыстыруы мүмкін (ҚР АІЖК-нің 162 бабы);

ақшалай соманы өндіріп алу туралы талап қоюды қамтамасыз еткен жағдайда жауапкер сот қабылдаған шараның орнына соттың депозиттік шотына талап қоюшы талап ететін соманы енгізуге құқылы (ҚР АІЖК-нің 162 бабы);

талап қоюды қамтамасыз етудің күшін сол тараптардың арызы бойынша немесе өз бастамасы бойынша сол сот жоюы мүмкін. Бұл мәселе іске қатысушы тұлғаларды сот отырысының уақыты мен орны хабарлана отырып, сот отырысында шешіледі. Олардың келмеуі мәселені қарауға кедергі келтірмейді (ҚР АІЖК-нің 163 бабы);

талапқа қарсылық білдірілген жағдайда талапты қамтамасыз ету шаралары шешім заңды күшіне енгенге дейін сақталады. Алайда, сот шешіммен бір мезгілде немесе өзінің қаулысынан кейін талап қоюды қамтамасыз етудің күшін жою туралы ұйғарым шығаруы мүмкін. Талап қанағаттандырылған жағдайда оны қамтамасыз ету шаралары өз күшін сот шешімі орындалғанға дейін сақтайды (ҚР АІЖК-нің 163 бабы).

59-СҰРАҚ. ТАЛАПТЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ШАРАЛАРЫ

Талапты қамтамасыз ету шаралары. (ҚР АІЖК-нің 159 бабы)

Жауапкерге тиісті және оның өзінде немесе басқа тұлғаларда тұрған мүлікке тыйым салу;

жауапкерге белгілі бір әрекеттерді атқаруға тыйым салу;

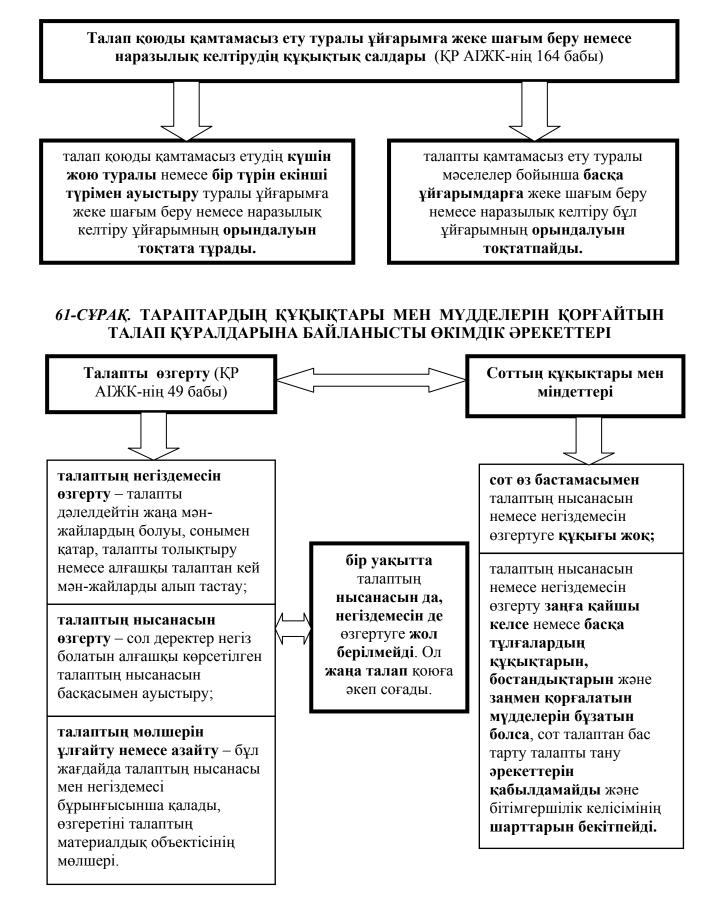
басқа тұлғалардың мүлікті жауапкерге беруіне немесе оған қатысты өзге де міндеттемелерді орындауына тыйым салу;

мүлікті тыйым салудан босату туралы талап қойылған жағдайда мүлікті өткізуді тоқтата тұру;

мемлекеттік органның, ұйымның немесе лауазымды тұлғаның (ҚР Ұлттық Банкісінің немесе қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалауды жүзеге асыратын мемлекеттік органның қаржы нарығындағы қызметті жүзеге асыруға арналған лицензияларының қолданылуын тоқтата тұру және (немесе) одан айыру, қаржы ұйымдарын консервациялауды жүргізу жөніндегі актілерін, сондай-ақ (олардың жазбаша нұсқамаларын қоспағанда) дауланған актісінің қолданылуын тоқтату;

борышкер сотта даулаған атқарушылық құжат бойынша өндіріп алуды тоқтата тұру.

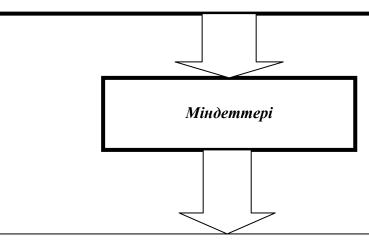
60-СҰРАҚ. ТАЛАП ҚОЮДЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ТУРАЛЫ ҰЙҒАРЫМҒА ЖЕКЕ ШАҒЫМ БЕРУ НЕМЕСЕ НАРАЗЫЛЫҚ КЕЛТІРУДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ САЛДАРЫ

XIV ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ ІСТІ ҚОЗҒАУ

62-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ ІСТІ ҚОЗҒАУ САТЫСЫНЫҢ МІНДЕТТЕРІ

Азаматтық істі қозғау – іс жүргізушілік әрекеттер жүйесіндегі алғашқы және өте маңызды буын (ҚР АІЖК-нің 166-173 баптары).

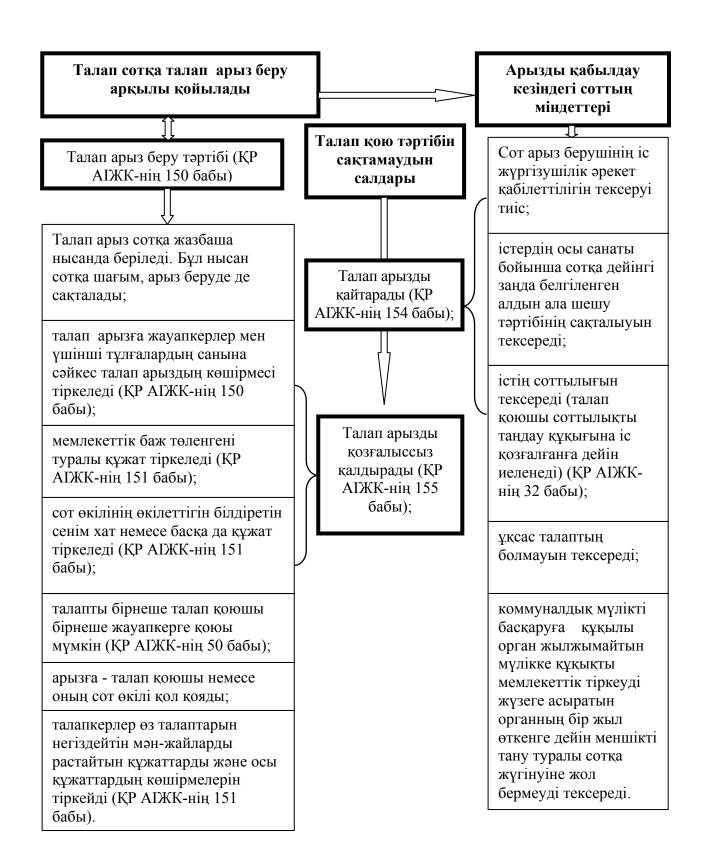
Істі дұрыс шешу үшін маңызы бар мән-жайларды айқындау (ҚР АІЖК-нің 166 бабы);

тараптардын құқықтық қатынастарын және басшылыққа алынуға тиісті заңды анықтау (ҚР АІЖК-нің 166 бабы);

іске қатысатын тұлғалардың құрамы мен іс жүргізудің басқа да қатысушылары туралы мәселені шешу (ҚР АІЖК-нің 166 бабы);

әр тарап ұсынуы тиіс дәлелдемелерді анықтау (ҚР АІЖК-нің 166 бабы).

63-СҰРАҚ. ТАЛАП ҚОЮ ТӘРТІБІ (ШАҒЫМ, АРЫЗ БЕРУ ТӘРТІБІ)

64-СҰРАҚ. ТАЛАП АРЫЗДЫҢ (АРЫЗ, ШАҒЫМНЫҢ) МАЗМҰНЫ

Талап арыздың кіріспе бөлігінде арыз берілетін соттың атауы және талап қоюшының атауы, тұрғылықты жері және оны растайтын мәліметтер, талап қоюшы ұйым болса - оның орналасқан жері, салық төлеушінің нөмірі мен банктік реквизиттері, егер арызды сот өкілі берсе оның атауы мен мекенжайы. Жауапкердің атауы тұрғылықты немесе орналасқан жері, жұмыс Галап арыздың мазмұны (ҚР АІЖК-нің 150 бабы) орны, салық төлеушінің тіркеу нөмірі, егер заңды тұлға болса - аты, орналасқан жері, салық төлеушінің тіркеу нөмірі, банктік реквизиттері. Ерекше талап қою бойынша шағымда жауапкердің реквизиттерінің орнына әрекеті шағымдалған орган (лауазым иесі) және оның орналасқан жері көрсетіледі. Ерекше іс жүргізуде тек арыз беруші туралы мәліметтер көрсетіледі; егер талап мүліктік сипатта болса, талаптың нысанасы, құны көрсетілуі тиіс. Ерекше талап қою бойынша істерде талаптың нысанасы көрсетіледі; талап арыздың сипаттау бөлігінде талап қоюшының талаптарын негіздейтін мән-жайлар және дәлелдемелер көрсетіледі. Ерекше талап қою бойынша істерде де осы тәртіп сақталады; талап арыздың дәлелдеу бөлігінде мүдделі тұлғаның пікірі бойынша дауды шешетін заң көрсетіледі; талап арыздың қарар бөлігінде мүдделі тұлғаның, оның пікірі бойынша бұзылған құқығы мен заңмен қорғалатын мүдделерін қорғауды қамтамасыз ететін талаптары көрсетіледі.

65-СҰРАҚ. ТАЛАП АРЫЗДЫ ҚАБЫЛДАУ ЖӘНЕ ҚАБЫЛДАУДАН БАС ТАРТУ

Талап арызды қабылдау

Сот талап арыз түскен күннен бастап бес күн мерзімде оны қабылдау туралы мәселені шешуге құқылы;

талап арызды қабылдай отырып, сот азаматтық істі қозғау туралы ұйғарым шығарады.

Талап арызды қабылдаудан бас тарту

Арыз азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен қарауға және шешуге жатпаса;

сол тараптар арасында, сол нысана, сол негіздеме бойынша шығарылған соттың заңды күшіне енген шешімі немесе талап қоюшының талабынан бас тартуына байланысты іс жүргізуді тоқтату туралы немесе тараптардың бітімгершілік келісімін бекіту туралы сот ұйғарымы болса.

Сот арызды **қабылдаудан бас тарту** туралы негізді **ұйғарым** шығарады және талап қоюшыға қандай **органға** жүгінуі керек екендігін көрсетеді;

арызды қабылдаудан бас тарту туралы ұйғарым бес күн ішінде шығарылады және арыз берушіге арызға тіркелген барлық құжаттармен бірге қайтарылады;

арызды қабылдаудан бас тарту талап қоюшыға сол жауапкерге, сол нысана, сол негіз бойынша сотқа **қайтадан жүгінуге кедергі** келтіреді.

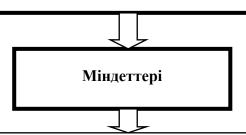
66-СҰРАҚ. ТАЛАП ҚОЮДЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ САЛДАРЫ

XV ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ ІСТІ СОТТА ҚАРАУҒА ӘЗІРЛЕУ

67-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ ІСТІ СОТТА ҚАРАУҒА ӘЗІРЛЕУ

Арызды қабылдап, азаматтық істі қозғағаннан кейін сот **уақтылы** және **дұрыс** шешуді қамтамасыз ету **мақсатында** істі сотта **қарауға әзірлейді** (ҚР АІЖКнің 166 бабы)

Істі дұрыс шешу үшін маңызы бар мән-жайларды айқындау;

тараптардың құқықтық қатынастарын және басшылыққа алынуға тиісті заңды анықтау;

іске қатысушы тұлғалардың құрамы мен процестің басқа да қатысушылары туралы мәселені шешу;

әрбір тарап өз пайымдауларын негіздеу үшін ұсынуға тиіс дәлелдемелерді анықтау.

68-СҰРАҚ. СОТТЫҢ ІСТІ ҚАРАУҒА ӘЗІРЛЕУ МАҚСАТЫНДА АТҚАРАТЫН ІС ЖҮРГІЗУІШЛІК ӘРЕКЕТТЕРІ

Істің мән-жайларын ескере отырып, істі сотта қарауға әзірлеу мақсатында төмендегідей іс жүргізушілік әрекеттер атқарылады (ҚР АІЖК-нің 170 бабы)

Талап қоюшыдан ол мәлімдеген талаптардың мәні бойынша жауап алады, жауапкер тарапынан мүмкін болатын қарсылықтарды анықтайды, қажет болған жағдайда қосымша дәлелдемелер беруді ұсынады, іс жүргізушілік құқықтары мен міндеттерін түсіндіреді;

жауапкерді шақырып, талап арызымен таныстырады, істің мән-жайлары бойынша жауап алады, мүмкін болатын қарсылықтары мен дәлелдемелерін анықтайды, аса күрделі істер бойынша жазбаша түсініктеме беруді ұсынады, іс жүргізушілік құқықтары мен міндеттерін түсіндіреді;

іске тең қатысушылардың, үшінші тұлғалардың қатысуы, тиісті емес жауапкерді ауыстыру туралы мәселелерді шешеді;

тараптарға олардың аралық сотқа жүгіну құқықтарын және бұл әрекеттің құқықтық салдарын түсіндіреді;

мүдделі тұлғаларға істі қарау уақыты мен орнын хабарлайды;

куәларды сот отырысына шақыру туралы мәселені шешеді;

тараптардың өтінімі немесе өз бастамасы бойынша сараптама тағайындайды, іске маманды, аудармашыны қатыстыру туралы мәселені шешеді;

тараптардың өтінімі бойынша ұйымдардан немесе азаматтардан дәлелдемелер талап етеді;

кейінге қалдыруға болмайтын жағдайларды іске қатысушы тұлғаларды ескерте отырып, жазбаша және заттай дәлелдемелерді тұрған жерінде қарау жүргізеді;

сот тапсырмаларын жібереді;

талапты қамтамасыз ету туралы мәселені шешеді;

талап қоюшының өтініші бойынша арызды қайтару туралы ұйғарым шығарады;

істі дайын болды деп тани отырып, оны сот отырысында қарауға тағайындау туралы ұйғарым шығарады, тараптарға және процестің басқа да қатысушыларына істі қараудың орны мен уақыты туралы хабарлайды.

69-СҰРАҚ. СОТҚА ШАҚЫРУ ҚАҒАЗЫН ТАПСЫРУ ТӘРТІБІ

Іске қатысушы тұлғалар, олардың сот өкілдері, куәлар, сарапшылар, мамандар, аудармашылар - сот отырысының немесе жекелеген іс жүргізу әрекеттерін атқару уақыты мен орны туралы хабарландырылады және сот шақыру қағазымен сотқа шақырылады (ҚР АІЖК-нің 129 бабы).

Хабарлаулар мен шақырулар сотқа уақтылы келуіне жеткілікті мерзім болуы есептеле отырып жолданады;

сотқа шақыру тарап немесе басқа да іске қатысушы тұлға көрсеткен мекен-жай бойынша жолданады;

сотқа шақыру қағазын жеткізу тапсырылған тұлға алғандығы жөнінде қолы қойылып, күні көрсетілген түбершікті сотқа қайтаруға міндетті;

адресат шақыру қағазын немесе өзге де хабарлауды, шақыруды қабылдаудан бас тартқан жағдайда ол туралы тиісті белгі соғылып, тұрғын үй пайдалану ұйымының, жергілікті өзін-өзі басқару органының немесе тиісті атқарушы органының, жұмыс орнының әкімшіліктері куәландырады.

Тапсырыстық хат;

телефонограмма;

жедел хат;

өзге де байланыс құралдары арқылы.

Пошта арқылы;

судья тапсырған тұлғалар арқылы;

іске қатысушы тұлғалар арқылы;

ересек отбасы мүшелері арқылы;

тұрғын үй пайдалану ұйымы арқылы;

жергілікті өзін-өзі басқару немесе тиісті атқарушы орган арқылы;

жұмыс орнындағы әкімшілік арқылы.

70-СҰРАҚ. ЖАУАПКЕРДІҢ ТҰРҒЫЛЫҚТЫ ЖЕРІНІҢ БЕЛГІСІЗДІГІНІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ САЛДАРЫ

Жауапкердің іс жүзінде тұрғылықты жері белгісіз болған жағдайда, төмендегі органдардың шақыру қағазды немесе өзге де хабарлауды алғанын куәландыратын жазбасымен сот істі қарауға кіріседі (ҚР АІЖК-нің 135 бабы)

Тұғын үй пайдалану ұйымының;

жергілікті өзін-өзі басқару органының;

жауапкердің соңғы белгілі тұрғылықты жері бойынша тиісті атқарушы органының;

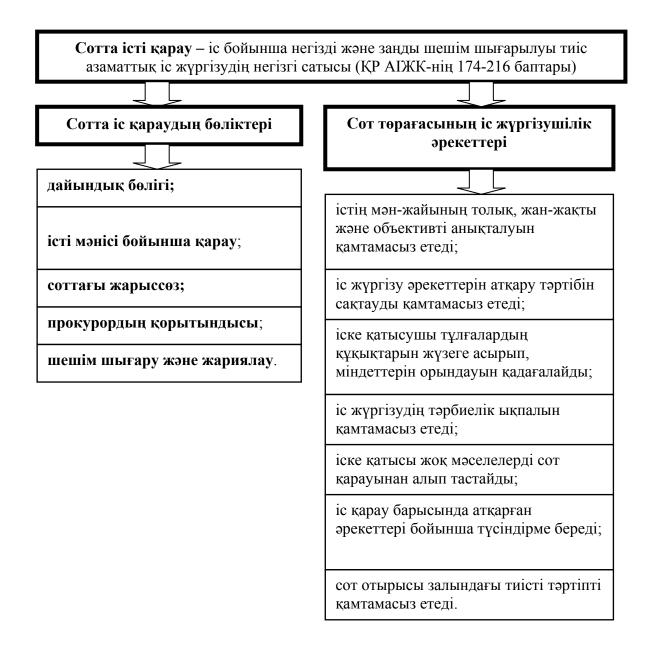
соңғы белгілі жұмыс орны бойынша әкімшіліктің.

71-СҰРАҚ. СОТТЫҢ ІЗДЕСТІРУ ЖАРИЯЛАУ МІНДЕТІ

XVI ТАҚЫРЫП. СОТТА ІС ҚАРАУ САТЫСЫ

72-СҰРАҚ. СОТТА ІС ҚАРАУ САТЫСЫНЫҢ МӘНІ ЖӘНЕ БӨЛІКТЕРІ

73-СҰРАҚ. СОТТА ІС ҚАРАУДЫҢ ДАЙЫНДЫҚ БӨЛІГІНІҢ МАҚСАТЫ

Сотта іс қараудың дайындық бөлігінің мақсаты - істі мәнісімен қарау мүмкіндігін анықтау

Сотта іс қараудың дайындық бөлігіндегі тәртіп (ҚР АІЖК-нің 180-184 баптары)

Істі қарау үшін белгіленген уақытта төрағалық етуші сот отырысын ашады және қандай азаматтық іс қаралуы тиіс екенін жариялайды (ҚР АІЖК-нің 180 бабы);

сот отырысының хатшысы шақырылғандардың келгендігі немесе келмегендігі, келмеу себептері туралы мәліметтерді баяндайды (ҚР АІЖК-нің 181бабы);

төрағалық етуші келгендерді анықтап, лауазымды тұлғалар мен сот өкілдерінің өкілеттіліктерін тексереді (ҚР АІЖК-нің 181бабы);

егер іс бойынша аудармашы қатысса, төрағалық етуші оған сот ісін жүргізу тілін білмейтін тұлғалардың түсіндірмелерін, айғақтарын, мәлімдемелерін, соттың өкімдерін, сарапшылардың қорытындыларын, мамандардың кеңестерін, сот қаулылары мен шешімдерінің мазмұнын аудару міндетін түсіндіреді. Қасақана дұрыс емес аударма жасағаны үшін қылмыстық жауапкершілігін ескертеді (ҚР АІЖК-нің 181бабы);

келген куәлар сот отырысы залынан шығарылады. Төрағалақ етуші жауап алынған куәлардың жауап алынбаған куәлармен сөйлеспеуіне шаралар қолданады (ҚР АІЖК-нің 183 бабы);

төрағалық етуші сот құрамын жария етеді, прокурор, сарапшы, маман, сот отырысының хатшысы, сот приставы ретінде кімдердің қатысатынын хабарлайды және іске қатысушы тұлғаларға олардың қарсылық білдіру құқығын түсіндіреді (ҚР АІЖК-нің 184 бабы).

74-СҰРАҚ. ІСТІ МӘНІСІ БОЙЫНША ҚАРАУ

Істі мәнісі бойынша қараудың кезеңдері (ҚР АІЖК-нің193-195 баптары);

Істі мәні бойынша қарау төрағалық етушінің талап қоюшыдан өз талаптарын қолдайтын-қолдамайтындығын, жауапкерден талапты мойындайтын-мойындамайтындығын, тараптардан бітімгершілік келісім бекіту, істі аралық соттың қарауына беру туралы мәселелерді шешуінен басталады (ҚР АІЖК-нің192 бабы);

талаптан бас тарту, талапты тану, бітімгершілік келісім бекіту сот хаттамасына енгізіліп тараптар қол қояды, төрағалық етуші аталған әрекеттердің құқықтық салдарын түсіндіреді, ұйғарым шығарады (ҚР АІЖК-нің193 бабы);

төрағалық етуші талап қоюшы, жауапкер және олар тарапынан қатысушы үшінші тұлғалардың, басқа да іске қатысушылардың **түсініктемелерін** тыңдайды (ҚР АІЖК-нің194 бабы);

төрағалық етуші іске қатысушылардың түсініктемелерін тыңдап, олардың пікірлерін ескеріп, өзге де дәлелдемелерді зерттеу тәртібін белгілейді (ҚР АІЖК-нің195 бабы).

75-СҰРАҚ. КУӘДАН ЖАУАП АЛУ

Куәдан жауап алу (ҚР АІЖК-нің 197-200 баптары);

Әр куәдан жауап жеке алынады, әлі айғақ бермеген куәларға сот залында отыруға жол берілмейді. Төрағалық етуші рұқсат бермесе, жауап алынған куә сот отырысы залында қалдырылады. Бірінші кезекте сұрақты арызы бойынша куә шақырылған тұлға, кейіннен іске қатысушы басқа тұлғалар мен сот өкілдері қоя алады. Төрағалық етуші іс жүргізудің кез келген уақытында сұрақ қоя алады, сондай-ақ куәлардың жауаптарындағы қайшылықтарды жою мақсатында беттестіру жүргізеді (ҚР АІЖК-нің 197 бабы);

куәдан жауап алғанға дейін төрағалық етуші оның жеке басын анықтайды, міндеттері мен құқықтарын түсіндіреді, жалған айғақтары үшін қылмыстық жауаптылығы ескертіледі және ол туралы қолхат алынып, сот хаттамасына тіркеледі. Он алты жасқа толмаған куәға іс бойынша шынайы жауап беру ұсынылып, қылмыстық жауапкершілік жөнінде ескертілмейді (ҚР АІЖК-нің 196 бабы);

куэдан жауап алуды төрағалық етуші куәнің іске қатысушы тұлғаларға қатысын анықтаудан бастайды және іс бойынша өзіне белгілі мәліметтерді баяндауды ұсынады (ҚР АІЖК-нің 197 бабы);

егер сот отырысына тараптар қатысып отырса, істі қарау кейінге қалдырылған жағдайда төрағалық етуші келген куәлардан жауап алуға құқылы. Бұл куәларды жаңа сот отырысына екінші рет шақыруға қажет болған жағдайларда жол беріледі (ҚР АІЖК-нің 190 бабы);

он төрт жасқа толмаған куәдан жауап алу, ал соттың қалауы бойынша он төрт жас пен он алты жас аралығындағы куәдан жауап алу да сотқа шақырылған педагогтың қатысуымен жүзеге асырылады. Қажет болған жағдайларда кәмелетке толмаған куәнің заңды өкілдері шақырылады. Педагог пен заңды өкілдері төрағалық етушінің рұқсатымен куәға сұрақ қоя алады, сондай-ақ куәнің жеке басына, берген айғақтарына қатысты өз пікірлерін айта алады. Ерекше жағдайларда, кәмелетке толмаған куәдан жауап алу үшін сот ұйғарымының негізінде іске қатысушы тұлғалардың бірі сот отырысы залынан шығарылуы мүмкін. Бұл тұлға сот отырысы залына қайта жіберілгенде куәнің айғақтарының мазмұнымен таныстырылып, сұрақ қою мүмкіндігі беріледі. Он алты жасқа толмаған куә жауап алынып біткененнен кейін, егер төрағалық етуші оның сот отырысы залында болуы қажет деп таппаса, залдан шығарылады (ҚР АІЖК-нің 199 бабы);

дәләлдемені қамтамасыз ету, сот тапсырмасын беру немесе істі қарауды кейінге қалдыру тәртібімен алынып, сот хаттамасына тіркелген куәлардың жауаптарын төрағалық етуші сот отырысы залында жариялайды (ҚР АІЖК-нің 194, 200 баптары).

76-СҰРАҚ. ЖАЗБАША ЖӘНЕ ЗАТТАЙ ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕРДІ ЗЕРТТЕУ

Жазбаша және заттай дәлелдемелерді зерттеу (ҚР АІЖК-нің 201-209 баптары);

Сот тапсырмасын беру, дәлелдемені қамтамасыз ету, істі қарауды кейінге қалдыруға болмайтын жағдайларда іске қатысушы тұлғаларды хабарландыра отырып, жазбаша және заттай дәлелдемелерді орналасқан жерінде қарау тәртібімен алынған құжаттар мен оларды қарау хаттамаларын төрағалық етуші сот отырысы залында жария етеді (ҚР АІЖК-нің 201 бабы);

азаматтардың жеке хат алысу және жеке телеграфтық хабар беру құпиясын қорғау мақсатында бұл мәліметтер оған қатысты тұлғалардың келісімімен жарияланып зерттеледі. Келісім берілмеген жағдайда, бұл мәліметтер жабық сот отырысында жарияланып зерттеледі. Осыдан кейін іске қатысушы тұлғалар түсініктеме бере алады (ҚР АІЖК-нің 202 бабы);

заттай дәлелдемелерді бірінші кезекте төрағалық етуші қарайды, сонан соң іске қатысушы тұлғаларға, сот өкілдеріне, қажет болған жағдайларда сарапшыларға, мамандарға және куәларға көрсетіледі. Заттай дәлелдемелерді қарап шыққан тұлғалар қандай да бір мәнжайларға төрағалық етушінің назарын аудара алады және бұл мәліметтер сот отырысының хаттамасына енгізіледі. Сот тапсырмасын беру, дәлелдемені қамтамасыз ету, кейінге қалдыруға болмайтын жағдайларда іске қатысушы тұлғаларды хабарландыра отырып, жазбаша және заттай дәлелдемелерді орналасқан жерінде қарау, тез бүлінетін заттай дәлелдемелерді қарау, заттай дәлелдемелерге билік ету тәртібімен алынған заттай дәлелдемелерді қарау хаттамалары сот отырысы залында жарияланады. Осыдан кейін іске қатысушы тұлғалар түсініктеме бере алады (ҚР АІЖК-нің 203 бабы);

сот отырысы залына жеткізуге қиын немесе жеткізуге болмайтын құжаттар мен заттай дәлелдемелер орналасқан жерінде қаралып, зерттеледі. Ол туралы сот ұйғарым шығарады, қарау орны мен уақыты іске қатысушы тұлғаларға, олардың сот өкілдеріне хабарланады, олардың келмеуі қарау жүргізуге кедергі келтірмейді. Қажет болған жағдайларда сарапшылар, мамандар және куәлар шақырылады. Қарау нәтижелері, жоспарлар, сызбалар, есептеулер, құжаттардың көшірмелері, фотосуреттер, бейнежазбалар және киноматериалдар сот хаттамасына енгізіліп қоса тіркеледі (ҚР АІЖК-нің 204 бабы);

жеке сипаттағы дыбыс жазбаларын жария ету, бейнежазбаларды, киноматериалдарды көрсету және зерттеу - құпияны қорғау ережесін сақтау арқылы жүргізіледі. Бұл дәлелдемелерді көрсету сот отырысы залында немесе арнайы жабдықталған орында жүргізіледі, сот отырысының хаттамасында дәлелдемелердің ерекше белгілері және жария ету уақыты көрсетіледі. Қажет болған жағдайда бұл дәлелдемелерді көрсету толығымен немесе кей бөліктерінде қайталануы мүмкін. Бұл дәлелдемелерде аталған мәліметтерді анықтау мақсатында төрағалық етуші маманды іске тартуы, сараптама тағайындауы мүмкін (ҚР АІЖК-нің 205 бабы);

мемлекеттік және жергілікті өзін-өзі басқару органдарының қорытындысы сот отырысында жария етіледі. Төрағалық етуші, іске қатысушы тұлғалар мен олардың сот өкілдері қорытындыларды түсіндіру және толықтыру мақсатында аталған органдардың уәкілетті өкілдеріне сұрақ қоя алады (ҚР АІЖК-нің 209 бабы).

77-СҰРАҚ. САРАПШЫНЫҢ ҚОРЫТЫНДЫСЫН ЗЕРТТЕУ. МАМАННЫҢ ТҮСІНДІРМЕСІ

Сарапшының қорытындысын зерттеу. Маманның түсіндірмесі (ҚР АІЖК-нің 206, 207 баптары);

Сарапшының қорытындысы сот отырысында жария етіледі. Қорытындыны түсіндіру және толықтыру мақсатында сарапшыға сұрақтар қойылуы мүмкін. Бірінші сұрақ қою кезегі - өтінімі бойынша сараптама тағайындалған тұлға мен оның сот өкіліне беріледі. Сонан соң іске қатысушылар мен олардың сот өкілдері сұрақ қоя алады. Егер сараптама сот бастамасымен тағайындалса, бірінші сұрақ қою кезегі талап қоюшыға және оның сот өкіліне беріледі. Төрағалық етуші сарапшыға одан жауап алудың кез келген уақытында сұрақ қоя алады. Төрағалық етуші заңда көзделген реттерде қосымша, қайталама сараптамалар тағайындауы мүмкін (ҚР АІЖК-нің 206 бабы);

арнайы ғылыми зерттеулер жүргізу қажет етілмейтін жағдайларда маман ауызша немесе жазбаша түсіндірме береді және бұл әрекет сот отырысының хаттамасына енгізіледі. Маманға бірінші сұрақ қою кезегі - өтінімі бойынша маман шақырылған тұлға мен оның сот өкіліне беріледі. Сонан соң іске қатысушылар мен олардың сот өкілдері сұрақ қоя алады. Егер маман сот бастамасымен шақырылса, бірінші сұрақ қою кезегі талап қоюшыға және оның сот өкіліне беріледі. Төрағалық етуші маманға одан жауап алудың кез келген уақытында сұрақ қоя алады (ҚР АІЖК-нің 207 бабы).

78-СҰРАҚ. ІСТІ МӘНІ БОЙЫНША ҚАРАУДЫ АЯҚТАУ. СОТТАҒЫ ЖАРЫССӨЗ ЖӘНЕ ПРОКУРОРДЫҢ ҚОРЫТЫНДЫСЫ

Істі мәні бойынша қарауды аяқтау. Соттағы жарыссөз және прокурордың қорытындысы (ҚР АІЖК-нің 210-213 баптары)

Барлық дәлелдемелер қаралып, зерттеліп болғаннан кейін төрағалық етуші іске қатысушы тұлғалар мен олардың сот өкілдеріне іс материалдарын толықтыру мүмкіндіктері туралы түсіндіреді. Ондай мәлімдеулер жарияланбаған жағдайда төрағалық етуші істі зерттеу аяқталғанын, соттағы жарыссөзге көшетінін

жариялайды (ҚР АІЖК-нің 210 бабы);

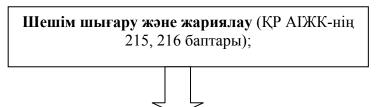
соттағы жарыссөз іске қатысушы тұлғалар мен олардың сот өкілдерінің сөздерінен тұрады. Бірінші жарыссөз кезегі талап қоюшы және оның сот өкіліне, содан соң жауапкер және оның сот өкілі, даудың нысанасына дербес талаптарын мәлімдейтін үшінші тұлға және оның сот өкілі тараптар мен сот өкілдерінен кейін жарыссөз кезегін алады. Даудың нысанасына дербес талабын мәлімдемейтін үшінші тұлға және оның сот өкілі – қай тарап жағынан қатысса, содан кейін жарыссөз кезегін алады. Басқа тұлғалардың құқықтарын, бостандықтарын және заңмен қорғалатын мүдделерін қорғау мақсатында сотқа жүгінуші прокурор, мемлекеттік органдар, жергілікті өзін-өзі басқару органдары, жекелеген азаматтар жарыссөз кезегіне ең соңында ие болады (ҚР АІЖК-нің 211 бабы);

жарыссөзге қатысушылардың барлығы сөз сөйлеп болғаннан соң тараптар мен сот өкілдері реплика деп аталатын, өз жарыссөздеріне байланысты екінші рет сөз сөйлеу мүмкіндігін алады. Соңғы реплика кезегі үнемі жауапкер мен оның сот өкілінде (ҚР АІЖК-нің 212 бабы);

соттағы жарыссөзде істі мәні бойынша қарау аяқталғанға дейін мәлімделмеген және сот отырысында зерттеліп, анықталмаған дәлелдемелерге сілтеме жасауға болмайды. Егер төрағалық етуші соттағы жарыссөз кезінде немесе одан кейін іс үшін маңызы бар жаңа мән-жайларды анықтау немесе жаңа дәлелдемелерді зерттеу қажет деп тапса, ол істі мәні бойынша қарауды қайта жалғастыру туралы ұйғарым шығарады. Істі мәні бойынша қарау аяқталғаннан кейін соттағы жарыссөз жалпы тәртіппен жүргізіледі (ҚР АІЖК-нің 212 бабы);

соттағы жарыссөз аяқталғаннан кейін прокурор жалпы іс бойынша құқықтық қорытынды береді (ҚР АІЖК-нің 213 бабы).

79-СҰРАҚ. ШЕШІМ ШЫҒАРУ ЖӘНЕ ЖАРИЯЛАУ

Соттағы жарыссөзден, ал егер істі қарауға прокурор қатысса, ол іс бойынша қорытынды бергеннен кейін төрағалық етуші шешім шығару үшін кеңесу бөлмесіне кететінін жариялайды (ҚР АІЖК-нің 215 бабы);

шешімге қол қойылғаннан кейін төрағалық етуші сот отырысы залына қайтып келіп, шешімді жариялайды (ҚР АІЖК-нің 216 бабы);

төрағалық етуші сот шешіміне шағымдану тәртібі мен мерзімдерін түсіндіреді (ҚР АІЖК-нің 216 бабы);

төрағалық етуші іске қатысушы тұлғалар мен сот өкілдеріне шешіммен танысу және көшірмесін алу мерзімін жариялауға міндетті (ҚР АІЖК-нің 216 бабы);

төрағалық етуші шешімге шағымдану тәртібі мен мерзімін түсіндіріп, шешіммен танысу және көшірмесін алу мерзімін жариялап болғаннан соң, сот отырысын жабық деп жариялайды (ҚР АІЖК-нің 216 бабы).

80-СҰРАҚ. СОТ ХАТТАМАСЫ

Сот хаттамасы – бірінші сатыдағы соттың отырысы туралы, сондай-ақ сот отырысынан тыс атқарылған әрбір іс жүргізу әрекеті туралы толтырылады(ҚР АІЖК-нің 255 бабы).

Сот хаттамасын толтыру тәртібі (ҚР АІЖК-нің 257 бабы).

Хаттаманы **сот отырысының хатшысы**

толтырады. Сот хаттамасы қолмен жазылуы немесе компьютерде басу әдісімен жүргізілуі мүмкін. Сот хаттамасының толық жазылуын қамтамасыз ету үшін дыбысжазба құралдары және (немесе) стенографиялау пайдаланылуы мүмкін;

іске қатысушы тұлғалар мен олардың сот өкілдері сот хаттамасының қандай да бір бөлігін жария ету туралы, өздері үшін елеулі деп есептейтін мән-жайлар туралы мәліметтерді хаттамаға енгізу туралы өтінім жасауға құқылы;

хаттама сот отырысы аяқталғаннан кейін үш күннен кешіктірілмей, ал жеке іс жүргізу әрекеті туралы хаттама ол жасалғаннан кейінгі күннен кешіктірілмей дайындалып, оған төрағалық етуші мен хатшы қол қоюы тиіс. Күрделі істер бойынша сот отырысы аяқталғаннан кейін он күннен кешіктірілмей толтырылуы тиіс.

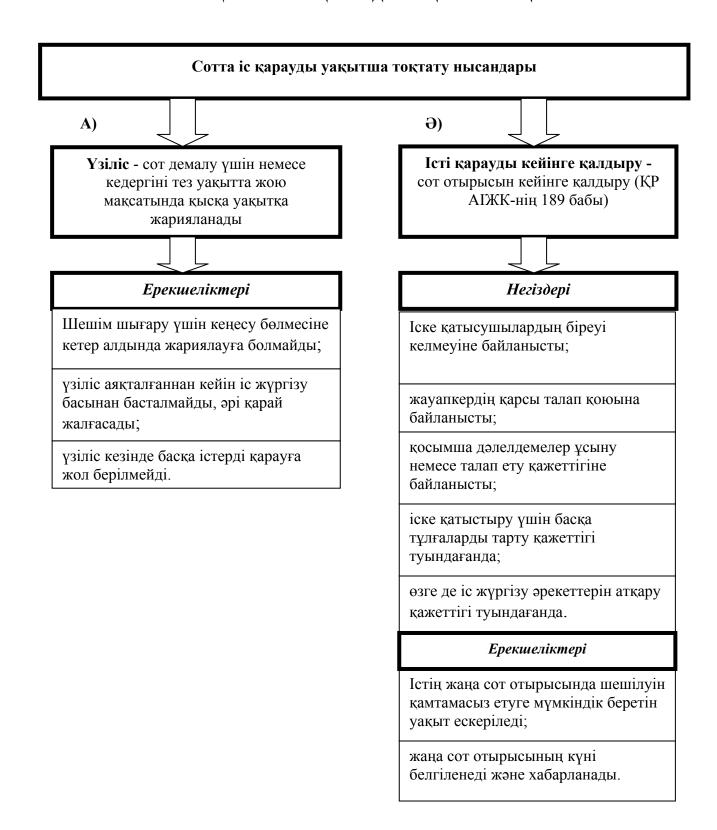
Сот хаттамасына ескертпелер беру және ескертпені қарау (ҚР АІЖК-нің 258, 259 баптары).

Іске қатысушы тұлғалар мен олардың сот өкілдері сот хаттамасымен танысуға және оған қол қойылғаннан кейін бес күн ішінде хаттамада жіберілген кемшіліктерді көрсете отырып, оған жазбаша түрде ескертпелер беруге құқылы;

сот хаттамасына берілген ескертпелерді төрағалық етуші қарап, келіскен жағдайда олардың дұрыстығын куәландырады, ал келіспеген жағдайда ескертпе берген тұғаға хабарлай отырып, сот отырысында қарайды. Нәтижесінде ескертпелердің дұрыстығын куәландыру немесе олардың толық ия ішінара қабылдануы туралы ұйғарым шығарады. Ескертпелер барлық жағдайда іске қоса тіркеледі;

сот хаттамасына берілген ескертпелер берілген күнінен бастап бес күн ішінде қаралуы тиіс.

81-СҰРАҚ. СОТТА ІС ҚАРАУДЫ УАҚЫТША ТОҚТАТУ

Б)

Іс жүргізуді тоқтата тұру - барлық із жүргізу әрекеттерін заңда көрсетілген іс жүргізуді жалғастыруға кедергі ететін негіздер бойынша уақытша тоқтата тұру (ҚР АІЖК-нің 242-243 баптары).

Тоқтата тұру міндеті

Құқық мирасқорының іске кіруіне байланысты;

тарап әрекет қабілеттілігінен айырылғанда;

жауапкер ҚР Қарулы Күштері қатарында болғанда немесе талап қоюшының осындай негіздегі өтініміне байланысты;

бұл істі қарау басқа қылмыстық, азаматтық, әкімшілік істі шешкенге дейін мүмкін болмаса;

осы іс бойынша қолданылатын нормативті-құқықтық актінің ҚР Конституциясына сәйкестігі тексеріліп жатса;

құқықтық көмек көрсету жөніндегі тапсырмамен шет мемлекеттің сотына өтініш жасаса.

Тоқтата тұру құқығы

Тарап әскери қызметте немесе басқа мемлекеттік міндетті орындап жүрсе;

тарап ұзақ уақыт іссапарда болса;

жауапкерге іздеу салынса;

тарап емдеу мекемесінде болса;

құқықтық көмек көрсету туралы өтінім берілсе;

сот сараптама тағайындаса;

қорғаншы және қамқоршы органы бала асырап алу ісі бойынша бала асырап алушының тұрмыстық жағдайын зерттеуді тағайындағанда іске қатысушының өтініші бойынша.

82-СҰРАҚ. АЗАМАТТЫҚ ІСТІ ШЕШІМ ШЫҒАРМАЙ АЯҚТАУ

Азаматтық істі шешім шығармай аяқтау – сот ұйғарым шығару арқылы жүзеге асырады.

Іс жүргізуді қысқарту- сот ісін жүргізуге мүмкіндік бермейтін заңда көрсетілген негіздер бойынша орын алады(ҚР АІЖКнің 247 бабы).

Арызды қараусыз қалдыру – арыз берушінің заңда көрсетілген сотқа жүгіну тәртібін сақтамауының салдарынан туындайды (ҚР АІЖК-нің 249 бабы).

Іс азаматтық іс жүргізу тәртібімен қарауға жатпаса;

ұқсас талап бойынша заңды күшіне енген сот шешімі, талаптан бас тарту немесе бітімгершілік келісім бекіту туралы сот ұйғарымы болса;

талап қоюшы талабынан бас тартса және оны сот қабылдаса;

тараптар бітімгершілік келісімін жасап, сот оны бекітсе;

тараптардың біреуі қайтыс болса және құқыққатынас құқықмирасқорлығына жол бермесе;

тарап болып табылатын ұйымның қызметі тоқтатылса және құқықмирасқорының болмауына байланысты таратылса. Талап қоюшы осы санатағы істер үшін заңда белгіленген дауды сотқа дейін шешу тәртібін сақтамаса және ол мүмкіндік жойылмаса;

арызды әрекет қабілеттілігі жоқ тұлға берсе;

арызға қол қою және оны сотқа беруге құқығы жоқ тұлға бұл әрекеттерді атқарса;

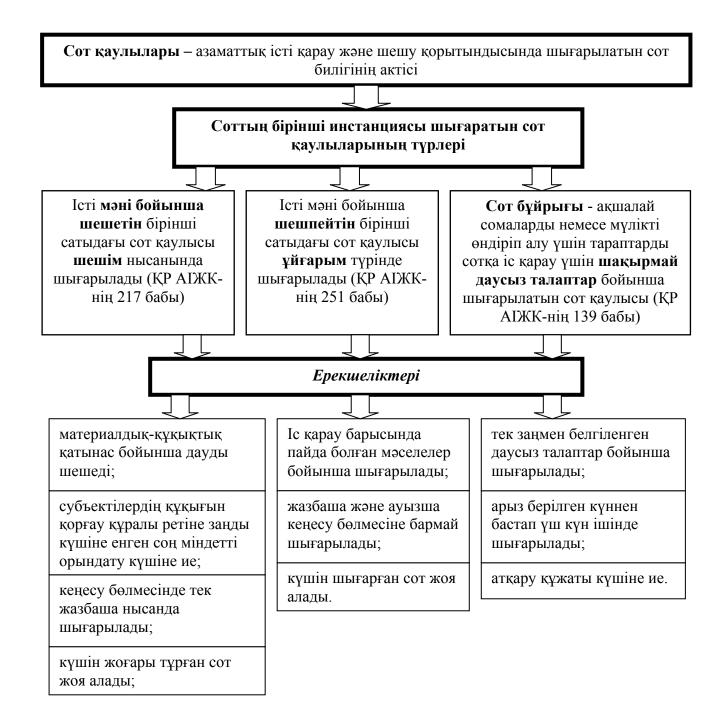
осы немесе басқа соттың өндірісінде ұқсас талап бойынша бұрын қозғалған іс болса;

егер заң актілерінде басқаша көзделмесе, тараптар арасында бұл дауды аралық соттың қарауына беру туралы келісім бекітілсе және жауапкерден істі мәнісі бойынша қарау басталғанға дейін дауды сотта қарауға қарсылық білдірілсе;

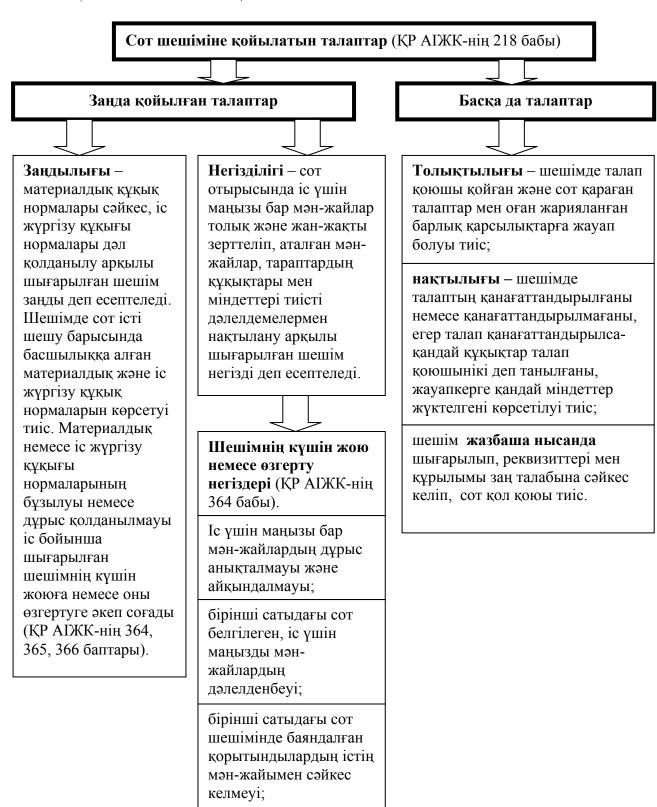
өздерінің қатысуынсыз істі қарауды өтінбеген тараптар екінші шақыру бойынша сотқа келмесе.

XVII ТАҚЫРЫП. СОТ ҚАУЛЫЛАРЫ

83-СҰРАҚ. СОТ ҚАУЛЫЛАРЫ

84-СҰРАҚ. СОТ ШЕШІМІНЕ ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

материалдық немесе іс

бұзылуы немесе дұрыс

жүргізу құқық нормаларының

қолданылмауы.

85-СҰРАҚ. ШЕШІМНІҢ КЕМШІЛІКТЕРІН ШЕШІМДІ ШЫҒАРҒАН СОТТЫҢ ЖОЮЫ

Шешім **жарияланғаннан кейін** оны шығарған сот **жоюға** немесе **өзгертуге** құқығы жоқ. Дегенмен, шешімде жіберілген кей **кемшіліктерді жоюға** жол берілген (ҚР АІЖК-нің 230, 231, 232 баптары)

Шешімдегі қате жазулар мен айқын арифметикалық қателерді түзету - сот бастамасымен, іске қатысушылардың арызы бойынша жүзеге асырылады (ҚР АІЖК-нің 230 бабы);

түзетулер енгізу іске қатысушы тұлғалар мен олардың сот өкілдеріне сот отырысының уақыты мен орны ескертіле отырып қаралады. Олардың келмей қалуы бұл мәселені қарауға кедергі болмайды;

шешімге түзетулер енгізу туралы ұйғарымға жеке шағым берілуі немесе наразылық келтірілуі мүмкін.

Қосымша шешім –

шешімнің мазмұны толықтыруды қажет еткенде іске қатысушы тұлғалар мен олардың сот өкілдерінің немесе сот өз бастамасымен жүзеге асырады (ҚР АІЖКнің 231 бабы).

Негіздері: іске қатысушы тұлғалар дәлелдемелер ұсынған және түсініктеме берген талап бойынша шешім шығарылмаса;

сот құқық туралы мәселені шеше отырып, алып берілген соманы, мүлікті немесе жауапкер атқаруы тиіс әрекеттерді көрсетпесе;

сот шығындары туралы мәселе шешілмесе:

шешімнің орындалуын қайта бұрып атқару туралы мәселе шешілмесе.

Ерекшеліктері: қосымша шешім шығару туралы мәселе шешім орындалатын мерзім шегінде қойылуы тиіс;

Іске қатысушы тұлғалар, сот өкілдері сот отырысы уақыты, орны туралы ескертіледі. Келмеулері мәселені шешуге кедергі бола алмайды;

қосымша шешімге немесе қосымша шешім шығарудан бас тарту туралы ұйғарымға жеке шағым берілуі немесе наразылық келтірілуі мүмкін.

Шешімді түсіндіру – шешім түсініксіз болған жағдайда іске қатысушы тұлғалардың немесе олардың сот өкілдерінің бастамасымен, сол сияқты сот орындаушысының өтінімімен шешімнің мазмұнын өзгертпей жүзеге асырылады (ҚР АІЖКнің 232 бабы);

Ерекшеліктері: шешімді түсіндіруге әлі орындалмаған және мәжбүрлеп орындату мерзімі өтпеген шешімдер бойынша жол беріледі;

шешімді түсіндіру туралы өтінім, өтінішті қабылдаған уақыттан он күн мерзім ішінде қарауға міндетті;

іске қатысушы тұлғалар, сот өкілдері, сот орындаушысы сот отырысы уақыты, орны туралы ескертіледі. Келмеулері мәселені шешуге кедергі бола алмайды;

шешімді түсіндіру туралы ұйғарымға жеке шағым берілуі немесе наразылық келтірілуі мүмкін.

86-СҰРАҚ. ШЕШІМНІҢ МАЗМҰНЫ (ҚҰРЫЛЫМЫ)

Шешім іс қаралғаннан кейін дереу шығарылады. Айрықша күрделі істер бойынша дәлелді шешім шығару бес күннен аспайтын мерзімге қалдырылуы мүмкін. Бірақ, қысқаша шешімді төрелік етуші істі қарау аяқтаған сот отырысында жариялауы тиіс. Қысқаша шешімге төрелік етуші қол қойып, ол істің материалдарына тіркеледі (ҚР АІЖКнің 229 бабы).

Шешімнің кіріспе бөлігінде

- шешім шығарылған уақыт пен орын, шешім шығарған соттың атауы, соттың құрамы, сот отырысының хатшысы, сот приставы, тараптар, іске қатысушы басқа да тұлғалар және сот өкілдері, дау нысанасы немесе мәлімделінген талап көрсетіледі.

Шешімнің **сипаттау**

бөлігінде талап қоюшының талаптары, жауапкердің қарсылықтары және іске қатысушы басқа да тұлғалардың түсініктемелері көрсетіледі.

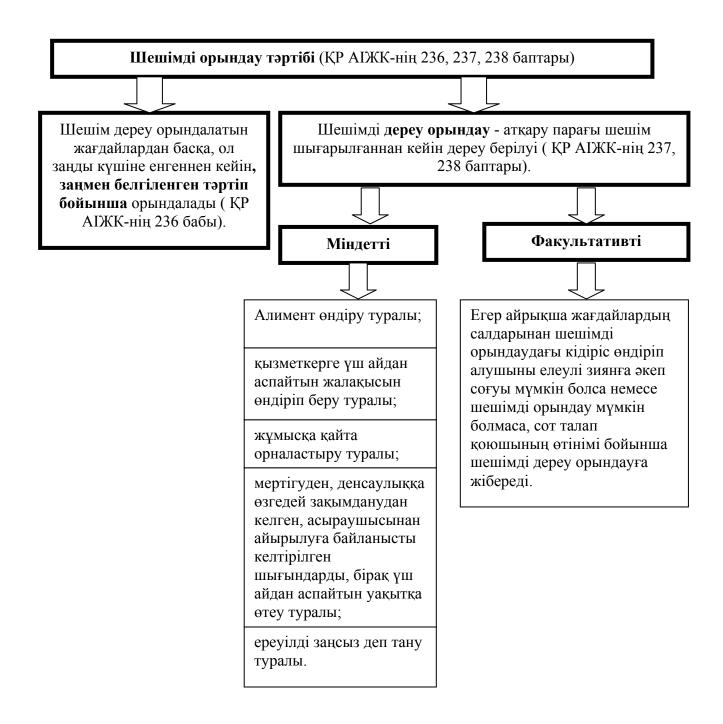
Шешімнің

дәлелдеу бөлігінде істің сот анықтаған мән-жайлары, құқықтар мен міндеттер туралы соттын қорытындылары негізделген дәлелдемелері, сот кабылдамаған дәлелдемелердің негіздемелері, сот басшылыкка алған заңдар, жауапкердің талапты танығаны және оны соттын қабылдағаны туралы көрсетіледі.

Шешімнің қарар

бөлігінде талапты қанағаттандыру, талаптан бас тартылғандығы туралы сот қорытындысы, сот шығындарын бөлу, шешімді шағымдау тәртібі мен мерзімі, тағы басқа да қорытындылары, шешімді орындаудың белгілі бір мерзімі мен тәртібі белгіленгендігі немесе дереу орындауға жіберілгендігі, шешімнің орындалуын қамтамасыз етуге шаралар қолданғандығы туралы көрсетілуі тиіс.

87-СҰРАҚ. ШЕШІМДІ ОРЫНДАУ ТӘРТІБІ

88-СҰРАҚ. СОТ ШЕШІМІНІҢ ЗАҢДЫ КҮШІ

облыстық және оған теңестірілген соттардың бірінші сатыда қараған істері бойынша шешімдері, шағым берілмесе немесе наразылық келтірілмесе, апелляциялық шағым беру немесе

наразылық келтіру

занды күшіне енеді;

мерзімі өткен соң

Аудандық,

ҚР Жоғарғы Сотының бірінші сатыда қаралған істері бойынша шығарған шешімдері жарияланған күннен бастап заңды күшіне енеді;

сайлауға,

референдумға қатысушы азаматтар мен қоғамдық бірлестіктердің сайлау құқықтарын қорғау туралы арыздары бойынша шығарылған сот шешімі дереу заңды күшіне енеді және апелляциялық шағымдануға жатпайды (ҚР АІЖК-нің 274 бабы).

Міндеттілігі - ҚР аумағында тұрғылықты барлық жеке және заңды тұлғаларға қаралған іс бойынша мән-жайлардың шегінде міндетті;

күшінде болуы — шешім заңды күшіне енгеннен кейін бұл істі қарау және шешу аяқталады. шешім шығарған сотта өз шешімінің күшін жою немесе өзгерту мүмкіндігі болмайды. Заңды күшіне енгеннен кейін апелляциялық шағымдау немесе наразылық келтіру мүмкіндігі болмайды. Ол тек қадағалау тәртібімен немесе жаңадан анықталған мән-жайларға байланысты қайта қаралуы мүмкін;

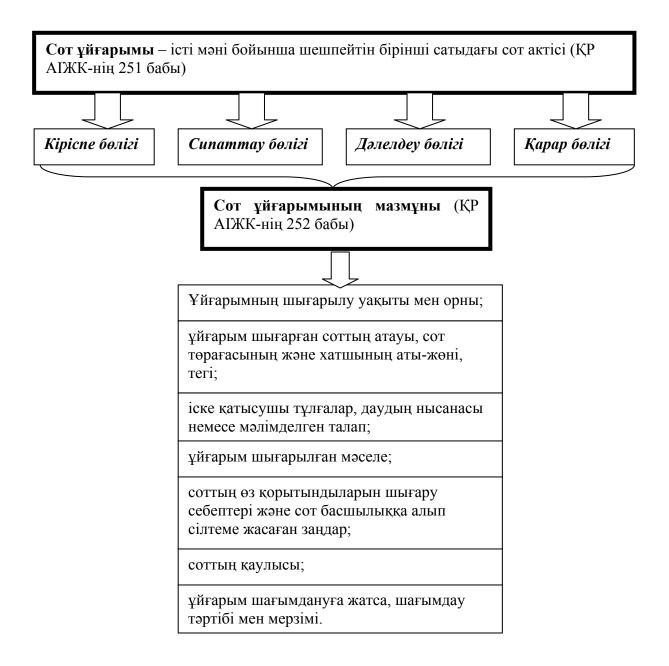
айрықшалылығы – сот бір рет шешім шығарған ұқсас талаптар бойынша іске қатысушы тұлғалар мен олардың құқықмирасқорларының сотқа жүгіну мүмкіндігінің, ал соттың қабылдап, қарау міндетінің болмауы;

преюдициялдылығы - іске қатысушы тұлғалар мен олардың құқықмирасқорларының даулау, ал соттың басқа іс жүргізуде соттың заңды күшіне енген шешімімен анықталған бұл деректер мен құқыққатынастарды зерттеу құқығының болмауы.

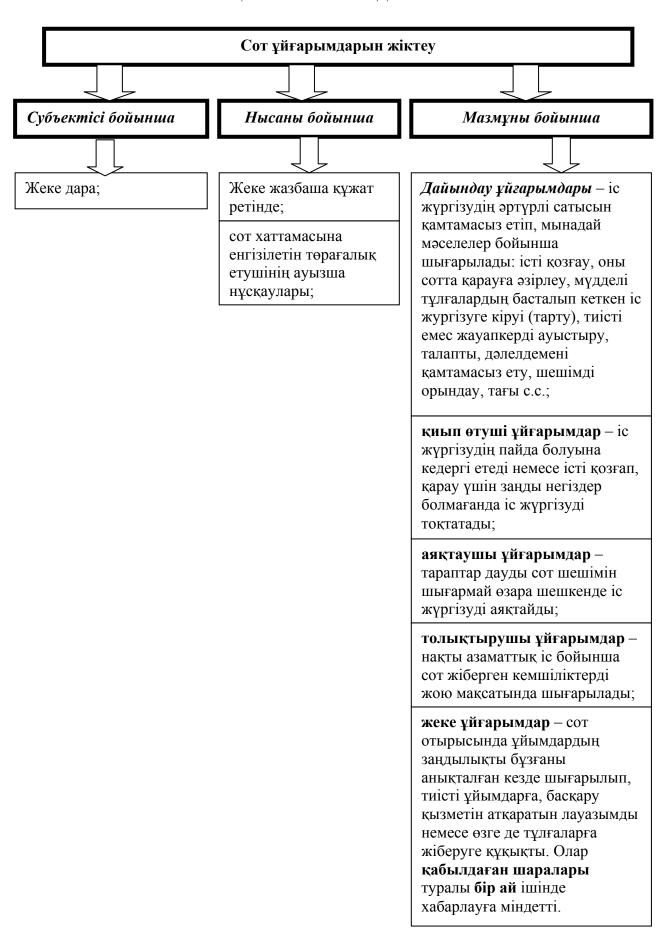
Объективті шегі – тек осы істі қарап, шешу барысында сот анықтаған құқыққатынастар мен заңды деректерге таратылады;

субъективті шегі – сот зерттеген материалдыққұқықтық қатынастардың субъектілері болып танылған іске қатысушы тұлғаларға таратылады.

89-СҰРАҚ. СОТТЫҢ БІРІНШІ ИНСТАНЦИЯСЫНЫҢ ҰЙҒАРЫМДАРЫ

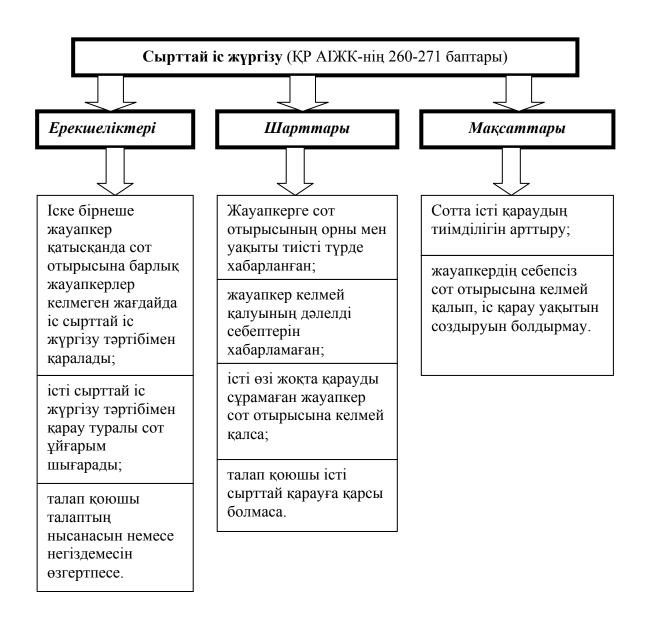

90-СҰРАҚ. СОТ ҰЙҒАРЫМДАРЫН ЖІКТЕУ

ХVIII ТАҚЫРЫП. СЫРТТАЙ ІС ЖҮРГІЗУ

91-СҰРАҚ. СЫРТТАЙ ІС ЖҮРГІЗУ

92-СҰРАҚ. СЫРТТАЙ ШЕШІМДІ ШАҒЫМДАУ ТӘРТІБІ ЖӘНЕ ОНЫҢ КҮШІН ЖОЮ НЕГІЗДЕРІ

Сырттай шешіммен таныстыру (ҚР АІЖКнің 263 бабы) Сырттай шешімді шағымдау (ҚР АІЖК-нің 264 бабы) Сырттай шешімнің күшін жою негіздемелері (ҚР АІЖК-нің 269 бабы)

Сырттай шешімнің көшірмесі жауапкерге шығарылған күннен бастап үш күннен кешіктірілмей, тапсырылғаны туралы хабарланатын етіп жіберіледі;

сырттай шешімнің көшірмесі сот отырысына қатыспаған талап қоюшыға шығарылған күннен бастап үш күннен кешіктірілмей, тапсырылғаны туралы хабарланатын етіп жіберіледі;

Жауапкер сырттай шешім шығарған сотқа өзі шешімнің көшірмесін алған уақыттан бастап бес күн ішінде аталған шешімнің күшін жою туралы арыз беруге құқылы;

сырттай шешімге тараптар аталған шешімнің күшін жою туралы арыз беру мерзімі өткен соң, ал арыз берген жағдайда — бірінші сатыдағы сот арызын қанағаттандырудан бас тарту туралы ұйғарым шығарған уақыттан бастап он бес күн ішінде апелляциялық тәртіппен шағым беруі немесе прокурор наразылық келтіруі мүмкін.

Жауапкердің сот отырысына келмей қалуына дәлелді себептер болса;

Дәлелді себептер туралы жауапкер сотқа мезгілінде хабарлауға мүмкіндігі болмағанын сот анықтаса:

жауапкер сот **шешімінің мазмұнына ықпал етуі** мүмкін дәлелдемелер тапсырса.

XIX ТАҚЫРЫП. ЕРЕКШЕ ТАЛАП ҚОЮМЕН ІС ЖҮРГІЗУ

93-СҰРАҚ. ЕРЕКШЕ ТАЛАП ҚОЮМЕН ІС ЖҮРГІЗУ

Ерекше талап қоюмен іс жүргізу – мемлекеттік органдар мен лауазым иелерінің қызметін соттың қадағалау нысаны. Азаматтардың шағымы бойынша іс қозғаған сот мемлекеттік органдар мен лауазым иелерінің әрекеттерінің заңдылығын тексереді (ҚР АІЖК-нің 272-288 баптары)

Ерекшеліктері

Талап қою бойынша іс жүргізуге қарағанда ерекше талап қоюмен іс жүргізуде бітімгершілік келісім бекіту, істі қарауды аралық сотқа беру, қарсы талап қою, тиісті емес жауапкерді ауыстыру орын алмайды;

ерекше талап қоюмен іс жүргізуде занды өкілдер қатыспайды, өйткені мемлекеттік органдар мен оның лауазым иелері тек әрекетқабілетті тұлғалар;

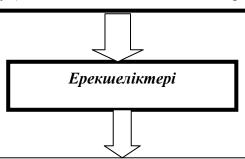
іс қозғау мақсатында сотқа жүгінуші тұлға арыз беруші, қарсы тарап мүдделі тұлға деп аталады;

кей жағдайларда азаматтарға сотқа немесе әкімшілік бағыныстылығы бойынша жоғары тұрған органға жүгінуді таңдауға мүмкіндік беріледі. Аталған органдардың біріне жүгіну екіншісіне жүгіну мүмкіндігінен айырмайды.

ХХ ТАҚЫРЫП. ЕРЕКШЕ ІС ЖҮРГІЗУ

94-СҰРАҚ. ЕРЕКШЕ ІС ЖҮРГІЗУ

Ерекше іс жүргізу – құқық туралы даумен байланысты емес заңи деректерді сотта анықтау және нотариат пен АХАЖ органдарының әрекеттерінің заңдылығын қадағалау (ҚР АІЖК-нің 289 – 331-2 баптары).

Негізгі ерекшелігі **құқық туралы** дау **болмайды**. Сондықтан ерекше сот ісін жүргізуде: қарсы талап қою, тиісті емес жауапкерді ауыстыру, бітімгершілік келісім бекіту, істі аралық соттың қарауына беру сияқты институттар орын алмайды. Ерекше іс жүргізуде құқық туралы дау болмағандықтан мүдделі қарама-қайшы тараптар да болмайды. Бірақ, сотқа мүдделері өзара байланысты **бірнеше тұлға жүгінуі** мүмкін (тең талап қоюшылар);

ерекше іс жүргізу тәртібімен іс қозғаушы тұлға арыз беруші деп аталады;

ерекше іс жүргізу ҚР АІЖК-нің 30-39-1 тарауларындағы ережелер бойынша жүргізіледі;

ерекше іс жүргізу барысында құқық туралы дау пайда болса, сот істі талап қою бойынша іс жүргізу тәртібімен қарау туралы ұйғарым шығарады. Іс талап қою бойынша іс жүргізу тәртібімен оның қозғалу орны бойынша қаралады.

XXI ТАҚЫРЫП. СОТ АКТІЛЕРІН ҚАЙТА ҚАРАУ БОЙЫНША ІС ЖҮРГІЗУ

95-СҰРАҚ. СОТ АКТІЛЕРІН ҚАЙТА ҚАРАУ БОЙЫНША ІС ЖҮРГІЗУ

істі қарауға қатысушы

орынбасарлары;

облыс прокурорлары және оларға теңестірілген прокурорлар мен олардың орынбасарлары;

аудандық прокурорлар және оларға теңестірілген прокурорлар мен олардың орынбасарлары; (келтірілуі) мүмкін.

96-СҰРАҚ. БІРІНШІ САТЫДАҒЫ СОТТЫҢ АПЕЛЛЯЦИЯЛЫҚ ШАҒЫМДЫ, НАРАЗЫЛЫҚТЫ АЛҒАННАН КЕЙІНГІ ӘРЕКЕТТЕРІ. АПЕЛЛЯЦИЯЛЫҚ ТӘРТІППЕН ІС ҚАРАУ ШЕКТЕРІ ЖӘНЕ НЫСАНАСЫ. АПЕЛЛЯЦИЯЛЫҚ САТЫДАҒЫ СОТТЫҢ ӨКІЛЕТТІГІ ЖӘНЕ ІС ҚАРАУ МЕРЗІМІ

Апелляциялық сотта іс қарауға әзірлеу және іс қарау мерзімдері (ҚР АІЖК-нің 338, 349 баптары)

Апелляциялық тәртіппен қарау шектері және нысанасы (ҚР АІЖКнің 345, 347 баптары) Апелляциялық сатыдағы соттың өкілеттігі және іс қарау мерзімі (ҚР АІЖКнің 358, 349 баптары)

Шағымның, наразылықтың және қоса тіркелген жазбаша дәлелдемелердің көшірмелерін алған күннің келесі күнінен кешіктірмей іске қатысушы тұлғаларға жібереді;

шағымдануға, наразылық келтіруге белгіленген мерзім өткеннен кейін істі апелляциялық сатыға жібереді;

іске қатысушы тұлғаларға істі апелляциялық тәртіппен қарау орны мен уақытын, олар апелляциялық сатыдағы сот отырысына қатысу құқығын пайдаланудың нақты мүмкіндігіне ие болатындай есеппен хабарлайды;

апелляциялық шағымдануға, наразылық келтіруге белгіленген мерзім өткенге дейін істі бірінші сатыдағы соттан ешкім талап ете алмайды;

іске қатысушы тұлғалар бірінші сатыдағы сотта іс материалдарымен, келіп түскен шағымдармен, оларға білдірілген қарсылықтармен танысуға құқылы.

Бірінші сатыдағы сот шығарған шешімінің заңдылығы мен негізділігін толық көлемде тексереді;

қойылған талап шегінде жаңа деректерді анықтап, тарап дәлелді себептер бойынша бірінші сатыдағы сотқа беруге мүмкіндігі болмаған жаңа дәлелдемелерді зерттейді;

нысанасы: істе бар және қосымша тапсырылған материалдар бойынша істің нақты мән-жайы анықталуының, материалдық құқық нормаларының қолданылуы мен түсіндірілуінің дұрыстығын, азаматтық іс жүргізу құқығы нормаларының сақталуын тексереді.

Шешімді өзгеріссіз, ал шағымды немесе наразылықты қанағаттандырмауға;

бірінші сатыдағы соттың шешімін өзгертуге;

бірінші сатыдағы сот шешімінің күшін жоюға және жаңа шешім шығаруға;

материалдық немесе іс жүргізу құқығы нормаларының бұзылуы анықталғанда шешімнің күшін жойып, істі бірінші сатыдағы сотқа жаңадан қарауға жіберуге;

іс жүргізуді қысқарту, арызды қараусыз қалдыру негіздері бойынша шешімнің толық немесе бөлігіндегі күшін жоюға, іс жүргізуді қысқартуға, арызды қарамай тастауға өкілетті;

мерзімі: іс апелляциялық сатыда бірінші сатыдағы соттан келіп түскен күннен бастап бір ай мерзімінен кешіктірілмей қаралуы тиіс.

97-СҰРАҚ. АПЕЛЛЯЦИЯЛЫҚ ТӘРТІППЕН СОТ ШЕШІМІНІҢ КҮШІН ЖОЮ НЕМЕСЕ ӨЗГЕРТУ НЕГІЗДЕРІ

Апелляциялық тәртіппен сот шешімінің күшін жою немесе өзгерту негіздері (ҚР АІЖК-нің 364 бабы) Материалдық құқық нормаларының бұзылуы немесе дұрыс қолданылмауы (ҚР АІЖК-нің 365 бабы) Іс жүргізу құқығы нормаларының бұзылуы немесе дұрыс қолданылмауы (ҚР АІЖК-нің 365 бабы)

Іс үшін маңызды мәнжайлар шеңберін дұрыс анықтамау және айқындамау;

бірінші сатыдағы сот белгілеген іс үшін маңызды мән-жайлардың дәлелденбеуі;

бірінші сатыдағы сот шешімінде көрсетілген қорытындылардың істің мән-жайына сәйкес келмеуі;

материалдық немесе іс жүргізу құқығы нормаларының бұзылуы немесе дұрыс қолданылмауы. Қолданылуы тиіс заң қолданылмаса;

қолданылмауға тиіс заң қолданылса;

заң дұрыс түсіндірілмесе;

заң немесе құқық ұқсастығын дұрыс қолданбаса. Істі бұл істі қарауға құқығы жоқ судья қараса;

іс сот отырысының уақыты мен орны хабарланбаған іске қатысушы тұлғалардың біреуінсіз қаралса;

іс қарау барысында сот ісін жүргізу тілі бұзылса;

сот іске қатысуға тартылмаған тұлғалардың құқықтары мен міндеттері туралы мәселелерді шешсе;

шешімге судья қол қоймаса немесе шешімде көрсетілгеннен басқа судья қол қойса;

істе сот отырысының хаттамасы болмаса;

сот отырысынан тыс атқарылған жеке іс жүргізу әрекеттерінің хаттамасы болмаса.

98-СҰРАҚ. ҚАДАҒАЛАУ ТӘРТІБІМЕН ІС ЖҮРГІЗУ

Сот қадағалауы тәртібімен қайта қарауға жататын сот актілері (ҚР АІЖК-нің 384 бабы) Істі қадағалау тәртібімен қарайтын соттар (ҚР АІЖК-нің 386 бабы) Заңды күшіне енген сот актілеріне шағым жасауға, наразылық келтіруге кұқығы бар тұлғалар (ҚР АІЖК-нің 385 бабы)

Бірінші сатыдағы соттың шешімдері;

апелляциялық және кадағалау сатысындағы соттардың қаулылары;

бірінші сатыдағы соттың істі қарауды жалғастыруға кедергі келтіретін ұйғарымдары;

іс бойынша тарап болып табылмайтын тұлғалардың мүдделерін қозғайтын сот актілері.

Облыстық және оған теңестірілген соттың қадағалау алқасы:

аудандық және оған теңестірілген соттардың заңды күшіне енген шешімдеріне, ұйғарымдарына, қаулыларына;

облыстық және оған теңестірілген соттардың азаматтық істер жөніндегі алқасының апелляциялық тәртіппен шығарылған қаулыларына қадағалау шағымдары, наразылықтары бойынша істерді қарайды.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының қадағалау алқасы:

бірінші сатыдағы соттардың шешімдеріне, ұйғарымдарына, қаулыларына;

облыстық және оған теңестірілген соттардың азаматтық істер жөніндегі алқасының апелляциялық тәртіппен шығарылған қаулыларына;

облыстық және оған теңестірілген соттардың қадағалау алқасының қаулыларына;

ҚР Жоғарғы Сотының азаматтық істер жөніндегі алқасының апелляциялық тәртіппен шығарылған қаулыларына қадағалау шағымдары, ҚР Бас прокурорының наразылықтары.

Тараптар және апелляциялық шағым беруге құқылы басқа да тұлғалар;

ҚР Бас прокуроры, оның орынбасарлары;

облыстың прокурорлары мен оларға теңестірілген прокурорлар.

ҚР Бас прокуроры.

99-СҰРАҚ. ЗАҢДЫ КҮШІНЕ ЕНГЕН СОТ АКТІЛЕРІНЕ ШАҒЫМ ЖАСАУ, НАРАЗЫЛЫҚ КЕЛТІРУ МЕРЗІМДЕРІ

Занды күшіне енген сот актілеріне шағым жасау, наразылық келтіру мерзімдері (ҚР АІЖК-нің 388 бабы)

Соттың шешімі, ұйғарымы, қаулысы заңды күшіне енген күннен бастап бір жыл ішінде (бұл мерзім адам мен азаматтың ҚР Конституциясында көрсетілген құқықтары мен бостандықтарына нұқсан келтірсе, ҚР Конституциялық Кеңесі шешімдерді, ұйғарымдарды, қаулыларды шығаруда негізге алынған нормативті акт конституциялық емес деп таныған жағдайда қолданылмайды);

егер қадағалау наразылығын келтіру туралы өтінім прокурорға белгіленген мерзім **шегінде берілсе,** бірақ ол бойынша **шешім қабылданбаса**, сот наразылық келтіру **мерзімін ұзартады**. Наразылықта бұл туралы көрсетілуі тиіс.

100-СҰРАҚ. ҚАДАҒАЛАУ ШАҒЫМЫН АЛДЫН АЛА ҚАРАУ ЖӘНЕ АЛДЫН АЛА ҚАРАУ БОЙЫНША ҚАБЫЛДАНАТЫН ШЕШІМДЕР

Қадағалау шағымын алдын ала қарау (ҚР АІЖК-нің 393 бабы)

Сот актісін сот қадағалауы тәртібімен қайта қарау туралы қадағалау шағымы облыстық және оған теңестірілген сот төрағасының, ҚР Жоғарғы Соты төрағасының тапсырмасы бойынша тиісті қадағалау алқасының үш судьясынан құралған сотта зерделенеді және қаралады. Қадағалау шағымы келіп түскен күннен бастап бір айдың ішінде қаралады;

қажет болған жағдайда азаматтық **ic сұратылуы** мүмкін. Бұл жағдайда ic **келіп түскен күннен бастап бір айдың** ішінде қаралады;

қадағалау шағымы алдын ала қаралатын күн туралы прокурорға, шағым берген тұлғаға хабарланады, олардың келмеуі сот қадағалауы тәртібімен іс жүргізуді қозғауға негіз бар, я жоқ екені туралы мәселені шешуге кедергі болмайды.

Қадағалау шағымын алдын ала қарау бойынша қабылданатын шешімдер (ҚР АІЖК-нің 394 бабы)

Шағым берілген сот актісін қайта қарау бойынша қадағалау іс жүргізуін қозғау және қадағалау шағымын азаматтық істі сұрата отырып қарау туралы;

шағым берілген сот актісін қайта қарау бойынша қадағалау іс жүргізуін қозғаудан бас тарту туралы;

қадағалау шағымын қайтару туралы қаулы шығарады.

101-СҰРАҚ. ҚАДАҒАЛАУ САТЫСЫНДА ІС ҚАРАУ ШЕКТЕРІ. ІСТІ ҚАДАҒАЛАУ ТӘРТІБІМЕН ҚАРАЙТЫН СОТ НҰСҚАУЛАРЫНЫҢ МІНДЕТТІЛІГІ

Қадағалау сатысында іс қарау шектері (ҚР АІЖК-нің 397 бабы)

Істі қадағалау тәртібімен қараған сот істе бар материалдар бойынша шағым, наразылық дәлелдері шегінде бірінші, апелляциялық сатыдағы соттар шығарған сот қаулыларының заңдылығы мен негізділігін тексереді;

заңдылық мүддесін көздеп, қадағалау шағымы немесе наразылық шегінен шығуға және шағым жасалған, наразылық келтірілген шешімнің заңдылығын толық көлемінде тексеруге құқылы;

ерекше талап қою тәртібі бойынша бірінші, апелляциялық сатыдағы соттар шығарған қаулылардың заңдылығы мен негізділігін толық көлемінде тексереді;

істі қадағалау тәртібімен қарайтын соттың қаулыда анықталмаған не ол жоққа шығарған мән-жайларды анықтауға немесе дәлелденген деп есептеуге, белгілі бір дәлелдеменің дұрыстығы немесе дұрыс еместігі, бір дәлелдемелердің басқа дәлелдемелерден артықшылығы туралы, материалдық құқықтың қандай нормасы қолданылуы тиіс және істі жаңадан қарау кезінде қандай қаулы қабылдануы тиіс екендігі туралы мәселелерді алдын ала шешуге құқығы жоқ.

Істі қадағалау тәртібімен қарайтын сот нұсқауларының міндеттілігі (ҚР АІЖК-нің 401 бабы)

Істі қадағалау тәртібімен қараған соттың шешімнің, қаулының күшін жою туралы, оның ішінде заңды түсіндіру туралы қаулыда баяндалған нұсқаулары сол істі қайта қарайтын сот үшін міндетті болып табылады.

102-СҰРАҚ. ЗАҢДЫ КҮШІНЕ ЕНГЕН ШЕШІМДЕРДІ, ҰЙҒАРЫМДАР МЕН ҚАУЛЫЛАРДЫ ЖАҢАДАН АНЫҚТАЛҒАН МӘН-ЖАЙЛАР БОЙЫНША ҚАЙТА ҚАРАУ

Заңды күшіне енген шешімдерді, ұйғарымдар мен қаулыларды

жанадан анықталған мән-жайлар бойынша қайта қарау негіздері мен арыз беруге арналған мерзімдердің есептелуі (ҚР АІЖК-нің 404, 407 баптары). Арыз берушіге белгілі болмаған сотқа қайта қарау үшін негіз болатын мән-жай анықталған күннен бастап үш ай ішінде туралы арызды іске қатысушы тұлғалар немесе прокурор шешім, ұйғарым, қаулы шығарған Іс үшін маңызды мән-Шешімді, ұйғарымды, қаулыны жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша қайта қарау және белгілі болуы мүмкін емес жайлар анықталған күннен іс үшін маңызды мән-жайлар; бастап. заңды күшіне енген сот үкімімен белгіленген, заңсыз не негізсіз шешім шығаруға әкеп соққан, куәнің көпе-көрінеу жалған жауаптары, сарапшының көпекөрінеу жалған қорытындысы, көпе-көрінеу дұрыс аудармау, құжаттардың не заттай дәлелдемелердің жалғандығы; Кылмыстык іс жөніндегі үкім заңды күшіне енген заңды күшіне енген сот үкімімен күннен бастап. белгіленген, тараптардың, іске катысушы басқа да тұлғалардың, немесе олардың сот өкілдерінің қылмысты әрекеттері немесе судьяның сол істі қарау Сот үкімі, шешімі, барысында жасаған қылмысты ұйғарымы, қаулысы заңды әрекеттері; кушіне енген немесе мемлекеттік я өзге де орган белгілі бір шешімді, ұйғарымды қайта қаралатын шешім, немесе қаулыны шығаруға негіз ұйғарым, қаулы негізге болған сот шешімінің, үкімінің алынған үкімге, шешімге, немесе қаулысының не өзге де ұйғарымға, қаулыға өз орган қаулысының күшін жою; мазмұны бойынша қайшы келетін қаулы шығарған ҚР Конституциялық Кеңесінің күннен бастап. соттың сот актісін шығару кезінде қолданған заңын немесе өзге нормативтік құқықтық актісін конституциялық емес деп тануы.

103-СҰРАҚ. ЗАҢДЫ КҮШІНЕ ЕНГЕН ШЕШІМДЕРДІ, ҰЙҒАРЫМДАР МЕН ҚАУЛЫЛАРДЫ ЖАҢАДАН АНЫҚТАЛҒАН МӘН-ЖАЙЛАР БОЙЫНША ҚАЙТА ҚАРАЙТЫН СОТТАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ӨКІЛЕТТІГІ

Заңды күшіне енген шешімдерді, ұйғарымдар мен қаулыларды жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша қайта қарайтын соттар және олардың өкілеттігі (ҚР АІЖК-нің 405, 409 баптары).

Бірінші сатыдағы соттың заңды күшіне енген шешімін жаңадан анықталған мәнжайлар бойынша осы шешімді шығарған сот қарайды;

бірінші сатыдағы соттың шешімін өзгерткен немесе жаңа шешім шығарған апелляциялық немесе қадағалау сатыларындағы шешімдерді, ұйғарымдарды, қаулыларды жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша қайта қарауды шешімді өзгерткен немесе жаңа шешім шығарған сот жүргізеді;

заңды күшіне енген шешімдерді, ұйғарымдар мен қаулыларды жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша қайта қарайтын соттардың өкілеттігі;

сот жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша шешімді, ұйғарымды, қаулыны қайта қарау туралы арызды қарай келіп, не арызды қанағаттандырып, шешімнің, ұйғарымның, қаулының күшін жояды немесе қайта қараудан бас тартады.

МАЗМҰНЫ

І ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУ ТҮРЛЕРІ ЖӘНЕ САТЫЛАРЫ	
1-Сұрақ. Азаматтық сот ісін жүргізу түрлері.	
2-Сұрақ. Азаматтық сот ісін жүргізу сатылары	4
II ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ IC ЖҮРГІЗУ ҚҰҚЫҒЫНЫҢ ПРИНЦИПТЕРІ	5
3-Сұрақ. Азаматтық іс жүргізу құқығының принциптері	
4-Сұрақ, жалпы құқықтық заңдылық принципнің азаматтық іс жүргізуде жүзеге асырылуы ІІІ ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУШІЛІК ҚҰҚЫҚҚАТЫНАСТАР	/
5-Сұрақ. Азаматтық іс жүргізушілік құқықтық қатынастар	8
6-Сұрақ. Азаматтық іс жүргізушілік құқықтық қатынастардың ерекшеліктері	
7-Сұрақ. Азаматтық іс жүргізушілік құқықтық қатынастарының пайда болу алғышарттары	
8-Сұрақ. Азаматтық іс жүргізушілік құқықтық қатынастарының субъектілері	11
IV ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУДІҢ ТАРАПТАРЫ	
9-Сұрақ. Азаматтық іс жүргізудің тараптары	
10-Сұрақ. Тараптардың іс жүргізушілік құқықтары мен міндеттері	
11-Сұрақ, Іс жүргізуге тең қатысу	
12-Сұрақ. Азаматтық сот ісін жүргізуде тиісті емес жауапкерді ауыстыру	
14-Сұрақ. Азаматтық сот ісін жүргізудегі үшінші тұлғалар	
V ТАҚЫРЫП. ПРОКУРОРДЫҢ АЗАМАТТЫҚ СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУГЕ ҚАТЫСУЫ	
15-Сұрақ. Прокурордың азаматтық сот ісін жүргізуге қатысуы	17
VI ТАҚЫРЫП. СОТТА ӨКІЛДІК ЕТУ	
16-Сұрақ Сотта өкілдік ету	
17-Сұрақ Соттағы өкілдіктің түрлері және субъектілері	
18-Сұрақ. Сотта өкіл бола алмайтын тұлғалар.	
19-Сұрақ. Өкілдің өкілеттіктерінің көлемі.	
20-Сұрақ. Өкілдің өкілеттігін рәсімдеу	22
VII ТАҚЫРЫП. IC ЖҮРГІЗУ МЕРЗІМДЕРІ 21-Сұрақ. Ic жүргізу мерзімдері	22
22-Сұрақ. Іс жүргізу әрекеттеріне тағайындалатын мерзімдер (сот үшін)	23
23-Сұрақ. Іс жүргізу әрекеттеріне тағайындалатын мерзімдер (сот ұшті)	2.5
24-Сұрақ. Іс жүргізу мерзімдерін есептеу және оның аяқталуы	
VIII ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ ІСТЕРДІҢ ВЕДОМСТВОЛЫҚ БАҒЫНЫСТЫЛЫҒЫ	
25-Сұрақ. Азаматтық істердің ведомстволық бағыныстылығы	27
26-Сұрақ. Істердің ведомстволық бағыныстылығын айыру өлшемдері	28
ІХ ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ ІСТЕРДІҢ СОТТЫЛЫҒЫ	
27-Сұрақ. Азаматтық істердің соттылығы	29
Х ТАҚЫРЫП. СОТ ШЫҒЫНДАРЫНЫҢ ТҮСІНІГІ ЖӘНЕ ҚҰРЫЛЫМЫ	20
28-Сұрақ. Сот шығындарының түсінігі және құрылымы	
30-Сұрақ. Мемлекеттік баж төлеуден босату негіздері.	
XI ТАҚЫРЫП. СОТТА ДӘЛЕЛДЕУ МЕН ДӘЛЕЛДЕМЕЛЕР	
31-Сұрақ. Дәлелдеу нысанасы	34
32-Сұрақ. Дәлелдеуден босатылған мән-жайлар.	
33-Сұрақ. Преюдициалдылықтың түсінігі және оның шектелуі	36
34-Сұрақ. Дәлелдеме ретінде жол беруге болмайтын нақты деректер	
35-Сұрақ Сот дәлелдемелері	
36-Сұрақ. Сот дәлелдемелерін жіктеу	
37-Сұрақ. Сотта дәлелдеу және оның субъектілері.	
38-Сұрақ. Дәлелдеудің жалпы ережелері	41
40-Сұрақ. Дәлелдемелерді зерттеу.	
41-Сұрақ. Дәлелдемелерді бағалау.	
42-Сұрақ. Дәлелдеу құралдарының түрлері	
43-Сұрақ Тараптардың және үшінші тұлғалардаң түсініктемелері	
44-Сұрақ. Куәнің айғақтары.	
45-Сұрақ. Куәнің міндеттері, құқықтары және жауапкершіліктері	
46-Сұрақ. Жазбаша дәлелдемелер	
47-Сұрақ. Жазбаша дәлелдемелерді жинау, ұсыну және зерттеу ерекшеліктері	
48-Сұрақ. Заттай дәлелдемелер	
49-Сұрақ. Сараптама тағайындау	
о-сұрақ. Сарапшының құқықтары (құқықтарындағы шектеулер), міндеттері және жауапкершліктері XII ТАҚЫРЫП. БҰЙРЫҚ АРҚЫЛЫ ІС ЖҮРГІЗУ	32
51-Сұрақ. Бұйрық арқылы іс жүргізу	53
52-Сұрақ. Сот бұйрығы шығарылатын талаптар	
ХІІІ ТАҚЫРЫП. ТАЛАП ҚОЮ БОЙЫНША ІС ЖУРГІЗУ	
53-Сұрақ. Талап қою бойынша іс жүргізу	
54-Сұрақ. Талаптың элементтері	
55-Cynak Tahanthu tynneni	57

56-Сұрақ. Талапқа құқықтылық Талап қою құқығы	58
57-Сұрақ. Жауапкердің мүддесін қорғау тәілдері.	
58-Сұрақ. Талап қоюды қамтамасыз ету	
59-Сұрақ. Талапты қамтамасыз ету шаралары.	
60-Сұрақ. Талап қоюды қамтамасыз ету туралы ұйғарымға жеке шағым беру немесе наразылық келтірудің	01
кұқықтық салдары	62
кұқықтық салдары	
от-сұрақ тараптардың құқықтары мен мүлделерін қорғайтын талап құралдарына оайланысты өкімдік әрекеттері XIV ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ ІСТІ ҚОЗҒАУ	02
AIV TARBIEDIII, ASANIATIBIR ICTI ROST AS	(2
62-Сұрақ. Азаматтық істі қозғау сатысының міндеттері	
63-Сұрақ. Талап қою тәртібі (шағым, арыз беру тәртібі)	
64-Сұрақ. Талап арыздың (арыз, шағымның) мазмұны	65
65-Сұрақ. Талап арызды қабылдау және қабылдаудан бас тарту	
66-Сұрақ. Талап қоюдың құқықтық салдары	67
ХУ ТАҚЫРЫП. АЗАМАТТЫҚ ІСТІ СОТТА ҚАРАУҒА ӘЗІРЛЕУ	
67-Сұрақ. Азаматтық істі сотта қарауға әзірлеу	68
68-Сұрақ. Соттың істі қарауға әзірлеу мақсатында атқаратын іс жүргізушілік әрекеттері	69
69-Сұрақ. Сотқа шақыру қағазын тапсыру тәртібі	
70-Сұрақ. Жауапкердің тұрғылықты жерінің белгісіздігінің құқықтық салдары	
71-Сұрақ. Соттың іздестіру жариялау міндеті	71
ХVІ ТАҚЫРЫП. СОТТА ІС ҚАРАУ САТЫСЫ	
72-Сұрақ. Сотта іс қарау сатысының мәні және бөліктері	72
73-Сұрақ. Сотта іс қараудың дайындық бөлігінің мақсаты	73
74-Сұрақ. Істі мәнісі бойынша қарау	
75-Сұрақ. Куәдан жауап алу	
76-Сұрақ. Жазбаша және заттай дәлелдемелерді зерттеу	
77-Сұрақ. Сарапшының қортындысын зерттеу. Маманның түсіндірмесі	
78-Сұрақ Істі мәнісі бойынша қарауды аяқтау. Соттағы жарыссөз және прокурордың қортындысы	
79-Сұрақ. Шешім шығару және жариялау.	
80-Сұрақ. Сот хаттамасы	
81-Сұрақ. Сотта іс қарауды уақытша тоқтату	
82-Сұрақ. Азаматтық істі шешім шығармай аяқтау	
XVII ТАҚЫРЫП. СОТ ҚАУЛЫЛАРЫ	05
83-Сұрақ. Сот қаулылары	8/
84-Сұрақ Сот шешіміне қойылатын талаптар	
85-Сұрақ. Шешімнің кемшіліктерін шығарған соттың жоюы	
86-Сұрақ. Шешімнің мазмұны (құрылымы)	
87-Сұрақ. Шешімді орындау тәртібі	
88-Сұрақ. Сот шешімінің заңды күші	
89-Сұрақ. Соттың бірінші инстанциясының ұйғарымдары	
90-Сұрақ. Сот ұйғарымдарын жіктеу	91
ХУШ ТАҚЫРЫП. СЫРТТАЙ ІС ЖҮРГІЗУ	00
91-Сұрақ. Сырттай іс жүргізу	
92-Сұрақ. Сырттай шешімді шағымдау тәртібі және оның күшін жою негіздері	93
ХІХ ТАҚЫРЫП, ЕРЕКШЕ ТАЛАП ҚОЮМЕН ІС ЖҮРІТЗУ	
93-Сұрақ. Ерекше талап қоюмен іс жүргізу	94
ХХ ТАҚЫРЫП. ЕРЕКШЕ ІС ЖҮРГІЗУ	
94-Сұрақ. Ерекше іс жүргізу	95
ХХІ ТАҚЫРЫП.СОТ АКТІЛЕРІН ҚАЙТА ҚАРАУ БОЙЫНША ІС ЖҮРГІЗУ	
95-Сұрақ. Сот актілерін қайта қарау бойынша іс жүргізу	96
96-Сұрақ.Бірінші сатыдағы соттың апелляциялық шағымды, наразылықты алғаннан кейінгі әрекеттері.	
Апелляциялық тәртіппен іс қарау шеттері және нысанасы. Апелляциялық сатыдағы соттың өкілеттігі және іс қарау мерзім	лі97
97-Сұрақ. Апелляциялық тәртіппен сот шешімінің күшін жою немесе өзгерту негіздері	98
98-Сұрақ. Қадағалау тәртібімен іс жүргізу	99
99-Сұрақ Заңды күшіне енген сот актілеріне шағым жасау, наразылық келтіру мерзімдері	
100-Сұрақ Қадағалау шағымын алдын ала қарау және алдын ала қарау бойынша қабылданатын шешімдер	
101-Сұрақ Қадағалау сатысында іс қарау шектері. Істі қадағалау тәртібімен қарайтын сот нұсқауларының міндеттілігі	
102 Сұрақ Заңды күшіне енген шешімдерді, ұйғарымдар мен қаулыларды жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша	
кайта қарау	103
103-Сұрақ Заңды күшіне енген шешімдерді, ұйғарымдар мен қаулыларды жаңадан анықталған мән-жайлар бойынша	00
103 Серии, запати соттав was ответнительность до поставления в под поставления в под поставления в п	104

Нестай Шергалиевна Қамбарова

АЗАМАТТЫҚ ІС ЖҮРГІЗУ ҚҰҚЫҒЫ

оқу құралы альбом-кесте

«Нұр-пресс» ЖШС бас директоры Н. Н. Жансеитов

Беттеуші: А. А. Сляднева Корректор: Б. М. Джампеисова Дизайн: А. В. Милованов

«Заң әдебиеті» баспасы 050057 Алматы қ., М. Өзтүрік к-сі, 12 үй. Тел./факс: (727) 226-03-29

E-mail: zan-adebieti@rambler.ru

«Заң әдебиеті» ЖШС баспаханасында басылған